

Statenvoorstel 60/11 A

Voorgestelde behandeling:

PS-vergadering : 9 december 2011

Statencommissie : Gezamenlijke vergadering commissies voor
Ecologie en Handhaving en Ruimtelijke
Ontwikkeling en Wonen 25 november 2011

Onderwerp

De transitie van het Brabantse stadteland – Een nieuwe koers

Datum

1 november 2011

Documentnummer

2832950

Directie

Ecologie

Bijlage(n)

2

Aan Provinciale Staten van Noord-Brabant,

1. Inleiding

De notitie 'De transitie van het Brabantse stadteland – een nieuwe koers', hierna kortheidshalve aangeduid als 'het koersdocument', beschrijft de koers die provincie en partners de komende jaren willen voeren om het Brabantse landelijk gebied vitaal, aantrekkelijk, leefbaar en gezond te houden. Het koersdocument is daarmee een majeur onderwerp en is de resultante van de discussies die Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten en partners de afgelopen maanden hebben gevoerd over de te varen koers. Belangrijke fundamenteën voor de nieuwe koers zijn gelegd tijdens de discussiebijeenkomst van 7 en 8 oktober, waarin Provinciale Staten samen met Gedeputeerde Staten en externe partners een verbreding en verdieping hebben gezocht binnen, maar vooral tussen de thema's economie, landbouw, natuur & landschap & water en leefbaarheid & gezondheid.

Het koersdocument beschrijft op hoofdlijnen de principes en waarden die richting geven aan alle nog volgende meer inhoudelijke dossiers. Het is in feite het moederdocument waaraan nieuwe dossiers 'landelijk gebied' getoetst worden. Het is daarom een bewuste keuze om deze Agenda op hetzelfde moment met Provinciale Staten te bespreken als drie dossiers die raken aan de uitvoering in het landelijk gebied. Het gaat om de volgende dossiers:

- Uitwerking van het advies van de Commissie van Doorn (Commissiestuk ROW-0051);
- Onderhandelingsakkoord IPO-rijk 'decentralisatie natuur' (Statenvoorstel 58/11);
- Startnotitie herziening natuur- en landschapsbeleid (Commissiestuk EH-0051).

Deze dossiers werken de principes en waarden uit het koersdocument voor de desbetreffende onderwerpen verder uit. Er volgen later nog meer dossiers die dit

doen; hoofdstuk 6 van het koersdocument geeft hiervan een overzicht op hoofdlijnen.

Datum

1 november 2011

DIS-nummer

2832950

2. De basisfilosofie van het koersdocument

De aanpak voor de komende jaren loopt langs de volgende principes.

- *Samenhang in Telosdriehoek.* Een duurzame ontwikkeling van het landelijk gebied houdt in dat er een goede samenhang en een goed evenwicht moet zijn tussen people, planet en profit. Inmiddels werken we geruime tijd vanuit die gedachte. Maar toch moeten we vaststellen dat –ondanks de goede intenties– deze drie pijlers zich te zeer als eilanden hebben ontwikkeld en in hun eigen optimalisaties dreigen vast te lopen. De maatschappelijke discussie rond de thema's van het landelijk gebied zijn hier een weerslag van. Het is zaak de samenhang tussen de drie pijlers van duurzaamheid terug te krijgen.
- *Participatie en betrokkenheid.* Tot nu toe stuurt de provincie ontwikkelingen in het landelijk gebied vooral met regels en geld. De maatschappij is echter veranderd en er is meer behoefte om het denken en handelen van burgers en ondernemers het vertrekpunt te laten zijn. Zij innoveren, produceren en participeren. Dit kan het best op lokaal niveau en soms op regionaal niveau. Het voordeel van participatie is niet alleen dat passende oplossingen gevonden worden. Uit de ervaring met de aanpak van het Programma Landelijk Gebied en de IDOPs¹ blijkt dat bij gedragen oplossingen de multiplier van het geïnvesteerde geld hoog kan zijn. Met dezelfde provinciale euro kan zo veel meer gedaan worden, niet onbelangrijk in een tijd waarin de beschikbaarheid van publieke middelen afneemt.
- *Sturen op proces.* Om eenzelfde reden willen we als overheid de komende jaren vooral sturen vanuit een heldere visie met randvoorwaarden. Die visie heeft een duidelijk einddoel, dat einddoel is echter niet scherp gedefinieerd, maar bestaat meer uit een contour aan de horizon. Maatschappelijke participatie wordt de focus. De overheid neemt het oplossen van problemen niet over, maar ondersteunt. We ontwikkelen zo van toelatingsplanologie naar uitnodigingsplanologie, waarbij vertrouwen het vertrekpunt is. Hier hoort handhaving bij, die is nodig om een goede balans tussen rechten en plichten te borgen.
- *Lokaal maatwerk.* Het landelijk gebied herbergt veel erg kostbare en kwetsbare functies (zoals water en natuur) die niet aan de willekeur van ieder individu moeten worden overgelaten. De provincie moet dan ook zorgen voor regels en normen om die basiswaarden te beschermen. Maar aan de andere kant zijn de maatschappelijke opgaven veelal zo complex, dat niet volstaan kan worden met enkel een blauwdruk aan standaardoplossingen. Wij moeten ruimte geven aan particulier initiatief en bedrijfsleven. Ontwikkelingsgericht werken betekent het zoeken naar passende lokale oplossingen. Het geven van

¹ Integrale Dorps en Ontwikkelingsplannen

ontwikkelingsruimte beschouwen we als een 'recht'. Daaraan willen we 'wederdiensten' koppelen in de vorm van het leveren van bijdragen aan het oplossen van maatschappelijk vraagstukken (maatschappelijke meerwaarde). Eén en ander wordt vormgegeven door de provinciale regelgeving (met name Structuurvisie en Verordening Ruimte) hier op aan te passen.

3. Thematische uitwerking

De basisfilosofie is nader uitgewerkt tot een realisatiestrategie voor de thema's economie (inclusief landbouw & agrofood), natuur & landschap en leefbaarheid & gezondheid. We vatten deze hierna samen.

- *Economie.* Ondernemerschap en innovatie zijn de sleutelwoorden voor het realiseren van onze ambitie om een economische topregio te zijn. Dit vraagt een andere kijk op de economische pijlers van het landelijk gebied, de landbouw & agrofood, vrijetijdseconomie en het overige Midden en Klein Bedrijf (MKB). De landbouw is sterk gebaseerd op grootschalige productie met lage kostprijzen. Dit levert spanning op, zowel op maatschappelijk als ecologisch vlak. Mede in de context van de mondiale markt zal de landbouw de verouderde concurrentiepositie moeten opgeven en moeten overstappen op een op kennis en toegevoegde waarde gebaseerde strategie: productie van kwaliteit en toegevoegde waarde in plaats van bulk.

Naast landbouw & agrofood is de vrijetijdseconomie een sterke sector in Brabant, waaraan we prioriteit geven in het provinciale beleid. Naast de algemene inzet voor economie pakt de provincie een rol als verbindingsfactor, om zo samen met de belangrijkste stakeholders te werken aan nieuwe kansen en mogelijkheden.

Voor een economisch vitaal en leefbaar landelijk gebied liggen er grote kansen bij diverse sectoren binnen het overige MKB. Zo liggen er interessante kansen voor innovatieve kruisbestuivingen tussen bijvoorbeeld agrofood, dienstverlening en maakbedrijven. Ook liggen er kansen in combinaties van zorg en natuur en landschap, kenniswerkers en leefbaarheid etc. Traditioneel ligt de provinciale rol vooral in het stellen van ruimtelijk-economische kaders. Het provinciale economische beleid zich in beperkte mate op het MKB, dit is meer het terrein van de gemeenten. Er is een nadere analyse nodig om na te gaan of en zo ja welke extra provinciale inzet op dit gebied nodig is.

- *Natuur, landschap & water.* De ambitie om de Ecologische Hoofd Structuur (EHS) – op termijn- te realiseren blijft overeind, de EHS vormt de ruggengraat van een vitaal, mooi landschap en een goede natuur in Brabant. De realisatie van de EHS wordt echter meer pragmatisch benaderd, waarbij andere verdienmodellen mede de financiële basis vormen. Bij de realisatiestrategie maken we onderscheid tussen de 'nationale EHS' (= bestaande EHS + een deel van nog te realiseren nieuwe EHS op basis van Natura2000 en KRW verplichtingen) en de 'provinciale EHS' (= het overige nog te realiseren deel).

Datum

1 november 2011

DIS-nummer

2832950

- *Leefbaarheid & gezondheid*: Vitaal Landelijk gebied betekent dat de Brabanders zelf medeverantwoordelijkheid nemen voor de ontwikkeling en de inrichting van hun omgeving. Hierbij is het van belang de kracht en energie van de burgers te koppelen aan regionale structuren/samenwerkingsverbanden. Ofwel oplossingen lokaal en kleinschalig vorm geven en regionaal organiseren. In die dialoog is het van belang alle aspecten van leefbaarheid en gezondheid breed te beschouwen, en daarbij vooral innovatieve ‘crossovers’ te vinden. Ook de rijke cultuurhistorie van het Brabantse landelijk gebied is een belangrijke economische en sociale factor en een goed aangrijpingspunt voor participatie van burgers in de realisatie van een vitaal landelijk gebied.

4. Organisatie en vervolg

Naast inhoudelijke componenten, kent het koersdocument ook een organisatorische component. In het Bestuursakkoord Tien voor Brabant hebben wij aangegeven te streven naar vermindering van bestuurlijke drukte. Dat betekent dat wij niet één en hetzelfde onderwerp op meerdere tafels willen bespreken. Wij constateren dat er op dit moment overlap bestaat in hetgeen er in enkele reconstructie- en gebiedscommissies wordt besproken en wat er gebeurt in de integrale gebiedsopgaven uit de provinciale Structuurvisie en de Landschappen van Allure. We kiezen ervoor om de huidige reconstructie- en gebiedscommissies in hun huidige opzet en samenstelling op te heffen. Daarvoor in de plaats komt een meer gedifferentieerde aanpak. Op basis van de biedingen van de huidige reconstructie- en gebiedscommissies gaan we in elke regio in overleg hoe de constructie er in dat gebied gaat uitzien.

Het koersdocument besluit met een hoofdstuk over de vervolgaanpak, in de vorm van een uitvoeringsagenda. Deze krijgt vorm in dialoog met de maatschappelijke partners: Brabanders werken aan Brabant.

5. Het voorstel De transitie van het Brabantse stadteland – Een nieuwe koers

Wij stellen u voor te besluiten conform bijgaand ontwerp-besluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant,

de voorzitter

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk

de secretaris

drs. W.G.H.M. Rutten

Auteur: J.C. Buys toestel (073) 681 22 79

Bijgevoegd treft u de volgende bijlage aan:

1. De transitie van het Brabantse stadteland – Een nieuwe koers
2. Advies van de Provinciale Omgevingscommissie d.d. 17 november 2011.

Ontwerp-besluit 60/11 B

Voorgestelde behandeling:

PS-vergadering : 9 december 2011

Statencommissie : Gezamenlijke vergadering commissies voor
Ecologie en Handhaving en Ruimtelijke
Ontwikkeling en Wonen 25 november 2011

Onderwerp

De transitie van het Brabantse stadteland – Een nieuwe koers

Datum

1 november 2011

Documentnummer

2832950

Directie

Ecologie

Bijlage(n)

1

Provinciale Staten van Noord-Brabant,

- gelezen het voorstel van Gedeputeerde Staten d.d. 1 november 2011;
- gelet op de maatschappelijke en bestuurlijke verantwoordelijkheid van de Provincie op het gebied van natuur, landschap, sociale en economische ontwikkeling van het landelijk gebied;
- gelet op de ambities van het provinciaal bestuur in Brabant zoals zijn vastgelegd in de Agenda van Brabant en het bestuursakkoord '10 voor Brabant';
- gelet op het advies van de gezamenlijke commissies voor Ecologie en Handhaving en Ruimtelijke Ontwikkeling en Wonen d.d. 25 november 2011;

besluiten:

in te stemmen met de notitie 'De transitie van het Brabantse stadteland – Een nieuwe koers'.

's-Hertogenbosch, 9 december 2011

Provinciale Staten van Noord-Brabant,
de voorzitter

de griffier

Behoort bij Statenvoorstel 60/11

De transitie van het Brabantse stadsteland

Een nieuwe koers

Auteur

J.C. Buys

L.C.C.M. Visschers

A.C.D. Ertsen

M.A. Alders

J.W. Stad

Datum

28 oktober 2011

Ten geleide

Provinciale Staten van Brabant maken met dit koersdocument een tussenbalans op van de transitie in het rurale deel van de provincie. Na anderhalf decennium van een op zich succesvolle aanpak via reconstructie en Programma Landelijk Gebied is er dringend behoefte aan een nieuwe aanpak met essentieel andere invalshoeken en accenten. Met dit koersdocument worden de waarden en principes voor het Brabantse landelijk gebied opnieuw gedefinieerd.

Dit koersdocument is een tussenbalans. Met burgers, maatschappelijke organisaties en medeoverheden hebben wij de afgelopen periode gediscussieerd over hetgeen er nodig is voor een Vitaal Brabant. Een topregio in de kenniseconomie, ingebed in en steunend op een vitaal landelijk gebied. De oogst van deze discussie vindt zijn weerslag in dit koersdocument, die een verdere uitwerking is van de Agenda van Brabant.

Met het neerzetten van die oogst zijn provincie, burgers, ondernemers en hun organisaties er nog geenszins. Transitie is een continue proces. Op basis van de in dit koersdocument gepresenteerde principes en waarden moeten de handen onverminderd uit de mouwen. Brabanders werken samen aan Brabant. Dat begint met het verder concretiseren van dit koersdocument in projecten en programma's, gevolgd door het realiseren daarvan.

De weg naar transitie is niet precies uitgestippeld en evenmin strak geplaveid. Zelfs het einddoel is niet helemaal scherp, het is meer een contour aan de horizon dan een exacte stip. Het gaat er om de goede beweging op gang te krijgen. Dit koersdocument is dan ook geen spoorboekje maar eerder een plan voor een ontdekkingstocht.

Leeswijzer

Het eerste hoofdstuk geeft de analyse op hoofdlijnen weer van belangrijke ontwikkelingen die gevolgen hebben voor het landelijk gebied. Deze werken we in hoofdstuk 2 uit in een visie en in hoofdstuk 3 in een strategie voor een vitaal Brabants landelijk gebied. In hoofdstuk 4 diepen we deze uit. Hoofdstuk 5 geeft de realisatiestrategie weer, waarna hoofdstuk 6 een overzicht en planning geeft van activiteiten die als vervolg op dit koersdocument leiden tot realisatie.

Inhoud

1	<i>Analyse</i>	3
1.1	Het Brabantse stadteland	3
1.2	Samenhang in de Telosdriehoek	4
1.3	Europese context	5
2	<i>Visie</i>	6
2.1	Multifunctioneel Brabant	6
2.2	Van bulk naar waardecreatie.....	6
2.3	Een andere sturingsfilosofie	7
3	<i>Strategie</i>	8
3.1	Rol provincie en partners in het landelijk gebied.....	8
3.2	Een meer evenwichtige inzet van instrumenten	8
3.3	Sturen op proces	9
4	<i>Verdieping per thema</i>	11
4.1	Samenhang als uitgangspunt.....	11
4.2	Economie.....	11
4.3	Natuur, landschap en water	18
4.4	Leefbaarheid en gezondheid.....	21
5	<i>Realisatie</i>	25
5.1	Participatie.....	25
5.2	Regels en normen	25
5.3	Financiën.....	28
5.4	Organisatie.....	28
5.5	Communicatie.....	30
5.6	Monitoring en evaluatie	31
6	<i>Vervolg</i>	32
6.1	Aansluiting bij Uitvoeringsagenda Tien voor Brabant.....	32
6.2	Uitwerking de komende tijd	32

1 Analyse

1.1 Het Brabantse stadteland

Het Brabantse landelijk gebied is, net als andere delen van het dicht bevolkte en welvarende Nederland en Noordwest Europa, de afgelopen decennia ingrijpend veranderd. Was er vroeger sprake van sterk gescheiden (cultureel en fysiek, denk aan de muren rondom steden) sferen van stad en landelijk gebied, anno 2011 zijn de verschillen eerder gradueel te noemen. Was vroeger het landelijk gebied het nagenoeg exclusieve domein van landbouw, natuur en de laatste decennia recreatie, tegenwoordig is het palet aan activiteiten veel diverser. Het Brabantmozaïek is niet meer alleen de afwisseling van landbouw en natuur, maar ook de afwisseling van allerlei economische en culturele activiteiten. Ook de cultuurverschillen zijn verminderd. Het verschil tussen bewoners van het landelijk gebied en stedelingen is steeds kleiner: stedelingen wonen en werken in het landelijk gebied, bewoners van het landelijk gebied wonen en/of werken in de stad. Stad en landelijk gebied hebben een vergelijkbaar opleidingsniveau en beschikken over een veelheid aan (snelle) communicatiemiddelen en een goede fysieke ontsluiting. In Europees verband spreken we van rurbanisation, in Brabant over stadteland.

De ambitie in de Agenda van Brabant sluit aan op deze ontwikkeling: stad en landelijk gebied zijn samen de fysieke, economische en culturele basis voor een innovatieve topregio. Dat stelt eisen aan de kwaliteit van zowel stad als landelijk gebied, in onderlinge samenhang.

In deze context is er behoefte aan een nieuwe set waarden en principes voor het landelijk gebied. Waren we gewend te denken en te handelen vanuit een ruimtelijk ecologisch perspectief, nu bestaat de behoefte om, binnen (ruim) gestelde kaders, het denken en handelen van burgers en ondernemers het vertrekpunt te laten zijn. In het Programma Landelijk Gebied en met de IDOPs¹ hebben we hier goede ervaringen mee opgedaan. Brabant en de Brabanders zijn in beweging. Het Programma Landelijk Gebied heeft veel toegevoegd aan de fysieke kwaliteit en leefbaarheid van Brabant. Toch zijn we er niet altijd in geslaagd positieve betrokkenheid bij de burger te genereren. Het Burgerinitiatief Megastallen Nee! heeft dit helder bloot gelegd. De discussie en gedachtevorming die dit heeft los gemaakt zijn belangrijke dragers voor de verdere aanpak in het landelijk gebied. De conclusies in het rapport 'Leren van een reconstructie' van de Commissie Beleidsevaluatie geven eenzelfde richting aan.

De afgelopen jaren is duidelijk geworden dat de landbouw -traditioneel de belangrijkste speler in het landelijk gebied- en de samenleving uit elkaar dreigen te groeien. Aspecten als intensivering en schaalvergroting, gezondheidsdiscussies, afnemende werkgelegenheid en afnemende biodiversiteit maken zichtbaar dat er teveel negatieve effecten zijn op de sociale, ruimtelijke en ecologische kwaliteit van het landelijk gebied. Dit dient omgebogen te worden. Dat vergt een transitie in de landbouw, waarbij kwaliteit en toegevoegde waarde in de plaats moeten komen van op kosten-minimalisatie gerichte bulkproductie.

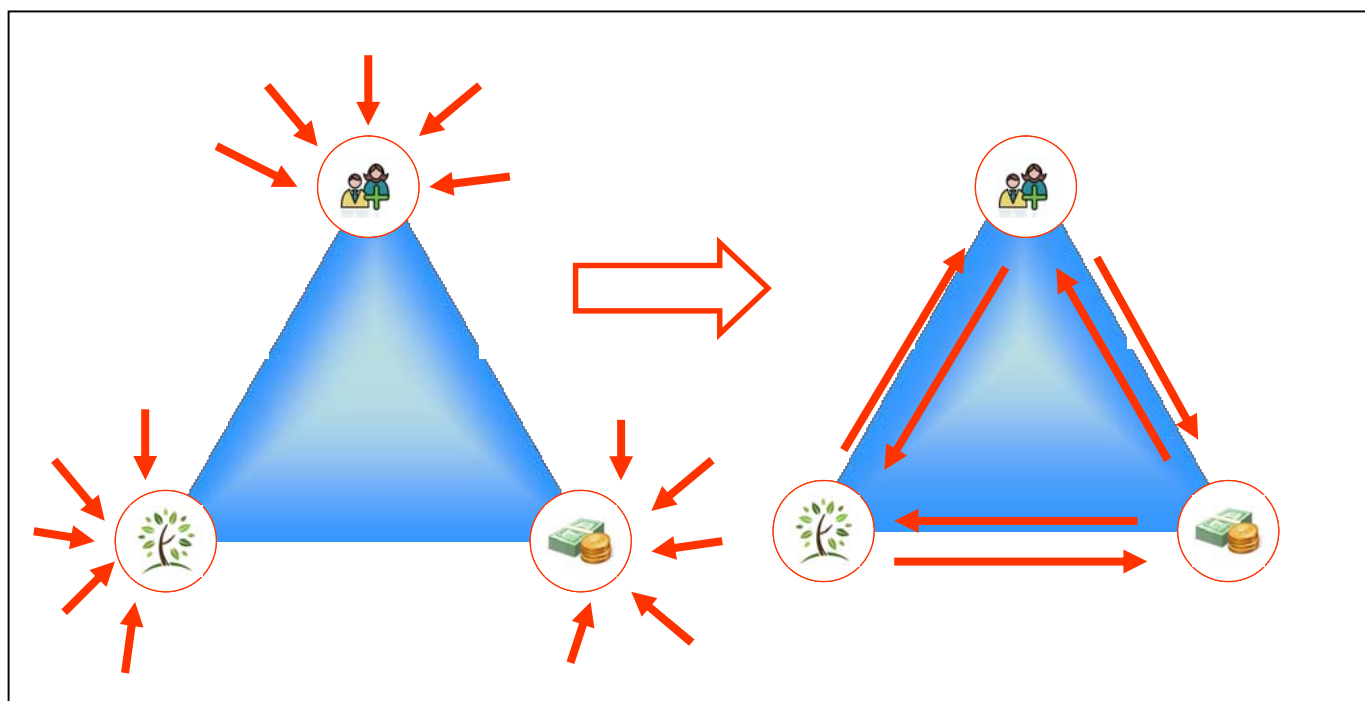
¹ Integrale DorpsOntwikkelingsPlannen

Er is meer veranderd. Het economisch klimaat is verslechterd. Dit betekent dat de vanzelfsprekendheid van ruim beschikbaar publiek geld weg is. Tegelijkertijd is dit de gelegenheid om de manier waarop de Brabantse samenleving werkt aan de toekomst van het Brabantse landelijk gebied opnieuw vorm te geven.

Maar ook de rol van de provincie is veranderd. Met de decentralisatie van rijkstaken (Decentralisatieakkoord van april 2011 en Deelakkoord Natuur van september 2011) is de provincie de primair verantwoordelijke overheid geworden voor de ruimtelijke kwaliteit.

1.2 Samenhang in de Telosdriehoek

Een duurzame ontwikkeling van het landelijk gebied houdt in dat er een goede samenhang en een goed evenwicht moeten zijn tussen people, planet en profit. Inmiddels werken we geruime tijd vanuit die gedachte. Maar toch moeten we vaststellen dat –ondanks de goede intenties– deze drie pijlers zich te zeer als eilanden hebben ontwikkeld en in hun eigen optimalisaties dreigen vast te lopen. We streven wel naar evenwicht, maar vooral door er op te sturen dat ieder aspect voldoende tot zijn recht komt. Te weinig houden we in het vizier dat juist de samenhang de opmaat is voor duurzaamheid. De queeste die de eerste kinderopvang op een boerderij moest doorlopen is hier een typisch voorbeeld van. Het is zaak de samenhang tussen deze drie pijlers van duurzaamheid terug te krijgen. Figuur 1 verbeeldt dit.

Figuur 1
Van optimalisatie naar samenhang in de Telosdriehoek

1.3 Europese context

Brabant heeft als sterke, op de export gerichte economie een veelheid aan vertakkingen en belangen in Europa. Het Europese beleid werkt op velerlei wijze door in Brabant, in het bijzonder in het landelijk gebied. Het is daarom van belang om met dit koersdocument aan te haken bij de ontwikkelingen in het Europese beleid. Daarbij springen de volgende aspecten in het oog:

- Het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid is een sterk bepalende factor voor het landelijk gebied. Dit beleid ontwikkelt zich in de richting van minder marktordening en het bevorderen van maatschappelijk verantwoorde productiewijzen. Dit betekent dat agrarische ondernemers meer verantwoordelijkheid moeten nemen om hun concurrentiepositie te behouden en dat zij tegelijkertijd hun bedrijfsvoering maatschappelijk goed moeten hebben ingebed.
- Voor een sterke positie van Brabant als internationaal concurrerende kennis regio is een goed vestigingsklimaat essentieel. Dit stelt stevige kwalitatieve eisen aan het landelijk gebied, in samenhang met de stedelijke gebieden.
- De Europese Unie hecht groot belang aan een goede relatie stad – platteland, vooral in dicht bevolkte regio's als Brabant. Brabant is daarom opgenomen in het Europese Rurbanproject, dat de komende jaren ondersteuning kan bieden bij het realiseren van de transitie die dit koersdocument beoogt te initiëren.
- De Europese regels inzake biodiversiteit (Natura 2000) en waterbeheer (Kaderrichtlijn Water, KRW) stellen stevige eisen aan de ecologische kwaliteit van Brabant.
- Het Europese Cohesiebeleid zal in de komende periode sterk gericht zijn op innovatie en Midden- en Kleinbedrijf (MKB). Dit kan de transitie in dit koersdocument ondersteunen.

Wij vertalen deze aspecten in onze koers voor een vitaal stadtteland.

2 Visie

Wat is nu de gewenste koers om vanuit de geschetste ontwikkelingen te komen tot een vitaal Brabants landelijk gebied? Er tekenen zich drie hoofdlijnen af:

- Brabant als multifunctioneel landschap.
- Productie van kwaliteit en toegevoegde waarde in plaats van bulk.
- Een andere sturingsfilosofie.

In dit hoofdstuk geven we aan deze lijnen een eerste uitwerking. In de volgende hoofdstukken diepen we die verder uit voor de verschillende aspecten van een vitaal landelijk gebied.

2.1 Multifunctioneel Brabant

Een fijnmazige fysieke structuur is kenmerkend voor grote delen van Brabant. Al sinds de jaren veertig van de vorige eeuw is dat de drager van het Brabantse ruimtelijk beleid. Anno 2011 is het zo dat de economie van het landelijk gebied niet meer alleen agrarisch is. Al langere tijd dienen ook andere functies zich in het landelijk gebied aan. Daarmee ontstaat de uitdaging om de steeds sterker wordende multifunctionaliteit te benutten als vertrekpunt voor een duurzame ontwikkeling. Trachtten we in de reconstructie functies nog te scheiden, nu gaan we ons beleid meer richten op wisselende mengverhoudingen van functies. De wisseling is ruimtelijk zichtbaar: op sommige plaatsten zijn bepaalde functies dominant. Denk aan een gebied als de Loonse en Drunense duinen waar natuur domineert of de landschappen van West-Brabant en Peel waar de landbouw domineert. Op andere plaatsen gaat het om een fijnmazige mengeling. Denk aan het Groene Woud of de Baronie. Maar vrijwel nergens is er sprake van een unieke functie of kan een functie exclusiviteit claimen; functies zijn in beginsel gelijkwaardig. Ook in de tijd zal er wisseling zijn. Als gevolg van het stoppen en starten van bedrijven kunnen bijvoorbeeld landbouw, recreatie en dienstverlening elkaar afwisselen als accent van een gebied.

Deze multifunctionaliteit vraagt een andere beleidsmatige inbedding. Ook vraagt het een substantieel andere benadering van beleidsvelden als de ruimtelijke ordening, bescherming van natuur en landschap (een andere realisatiestrategie voor de Ecologische Hoofdstructuur (EHS)) en leefbaarheid & gezondheid.

2.2 Van bulk naar waardecreatie

Brabant is sterk waar het gaat om het innoveren, kennis ontwikkelen en deze vermarkten. Deze kracht past uitstekend bij het karakter van Brabant met zijn hoge bevolkingsdichtheid en zijn goed ontwikkelde ondernemerschap. Bijgevolg zijn productiefactoren als grond en arbeid relatief duur. Tegelijkertijd is een belangrijke economische pijler van het landelijk gebied, de landbouw, nog sterk gebaseerd op grootschalige productie met lage kostprijzen. Ons ruimtelijk beleid faciliteert dit. In veel andere sectoren ligt dit anders, daar onderscheidt Brabant zich met relatief veel kennisintensieve bedrijven en hoogwaardige maakindustrie met een hoge toegevoegde waarde. De spanning neemt toe tussen de toenemende grootschaligheid en de maatschappelijke en ecologische voorwaarden waarbinnen de productie plaatsvindt. In de context van het voorgaande en van de mondiale markt zal de landbouw de verouderde concurrentiepositie moeten opgeven en over moeten stappen op een op kennis en toegevoegde waarde gebaseerde strategie.

2.3 Een andere sturingsfilosofie

Uitgaande van het gegeven van mondige en maatschappelijk betrokken burgers en ondernemers ligt het minder voor de hand om als overheid strakke regels en normen te stellen. Veeleer is het nodig om vanuit een heldere visie te sturen op randvoorwaarden. De overheid legt -als democratisch gekozen orgaan- een visie neer en stelt randvoorwaarden waarbinnen de burgers, ondernemers en hun organisaties die visie invullen en realiseren. Die randvoorwaarden zijn dan een heldere en scherpe basisbescherming. Tegelijkertijd moet er ruimte zijn om van die kaders af te wijken voor goede plannen van burgers en ondernemers. Maatschappelijke participatie wordt dan de focus. Het aantrekkelijke van deze aanpak is dat de overheid het oplossen van maatschappelijke problemen niet overneemt, maar ondersteunt. Oplossingen die burgers en ondernemers zelf bedenken en implementeren zijn immers veel meer geïnternaliseerd en daarmee beter volhoudbaar.

We ontwikkelen zo van toelatingsplanologie naar uitnodigingsplanologie, waarbij vertrouwen het vertrekpunt is. We dagen burgers en ondernemers uit om bij te dragen aan een vitaal Brabants landelijk gebied en benutten daarmee de energie die er in de Brabantse samenleving is. Voor de muziek uitlopen wordt aantrekkelijk, koplopers hebben een voordeel.

3 Strategie

Hoe komt de geformuleerde visie tot realisatie? Wat gaat de provincie doen en wat verwacht zij van haar partners? Dit hoofdstuk schetst de basisprincipes. Bij de verschillende thema's (hoofdstuk 4) en de realisatiestrategie (hoofdstuk 5) diepen we deze verder uit.

3.1 Rol provincie en partners in het landelijk gebied

De transitie naar een vitaal Brabants landelijk gebied verloopt alleen succesvol als dat gebeurt in intensieve samenwerking van burgers, ondernemers, overheden, onderwijs en hun organisaties. Om die samenwerking goed en efficiënt vorm te kunnen geven is helderheid over ieders rol en taken vereist.

Uit de hiervoor geformuleerde visie vloeit voort dat eerst en vooral burgers en ondernemers de toekomst van het Brabantse landelijk gebied vorm geven. Zij innoveren, produceren en participeren. Brabant is immers van de Brabanders. Maatschappelijke organisaties en onderwijs spelen daarbij een –cruciale- ondersteunende rol. De rol van de provincie is die van gebiedsautoriteit: zij verbindt partijen met elkaar, zet ze aan tot transitie en heeft de wettelijke taak ruimtelijk- economische randvoorwaarden te creëren en te handhaven. We structureren dat door een sterk regionale aanpak, het vervolg op de huidige reconstructie- en gebiedscommissies.

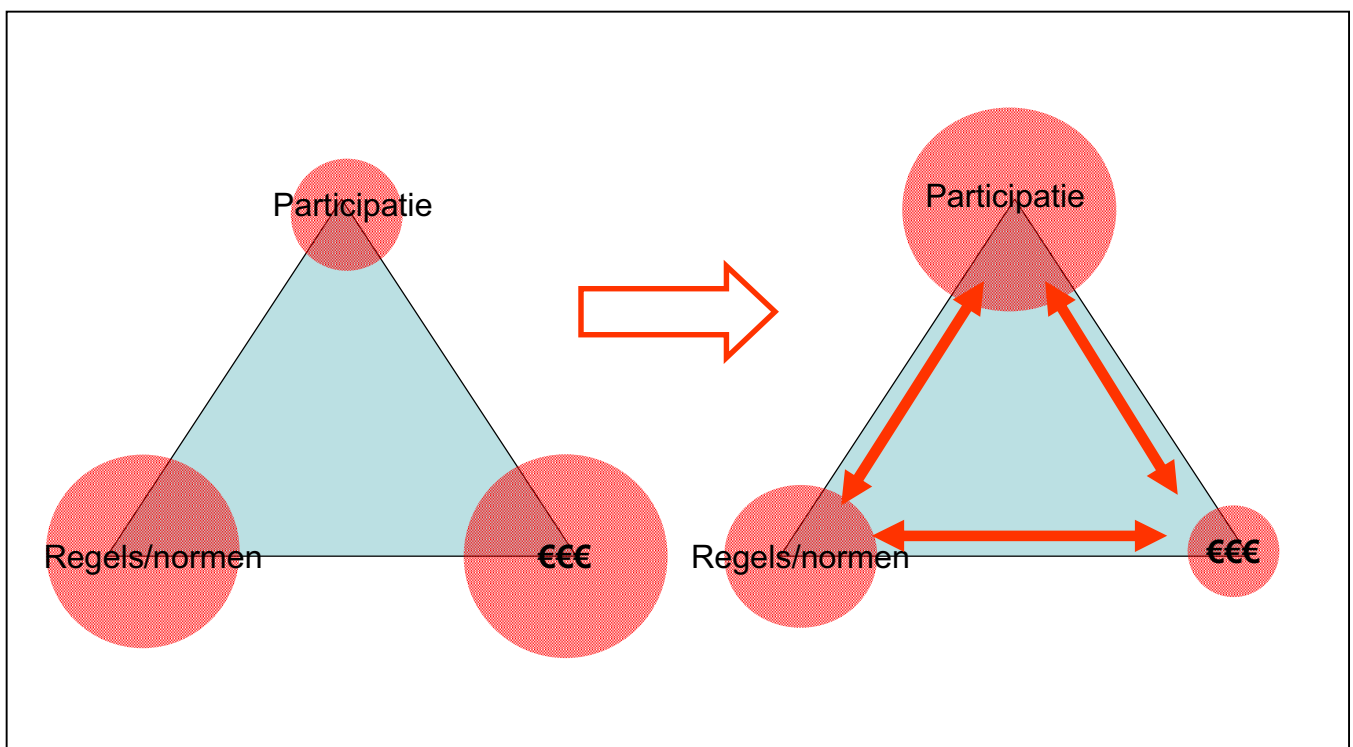
3.2 Een meer evenwichtige inzet van instrumenten

De provincie bedient zich nu maar ten dele van het haar beschikbare instrumentarium. Zo is het bijna een reflex om maatschappelijke problemen op te lossen via het stellen van regels en normen, dan wel via het verlenen van subsidies. Het gebruik van die instrumenten heeft zeker effect, maar kent ook zijn beperkingen. Het stellen van (vaak gedetailleerde) regels is inherent aan subsidies, met al te vaak als gevolg dat veelbelovende initiatieven niet of uiterst moeizaam tot realisatie komen.

Het sterke instrument van participatie gebruikt de provincie nog veel te weinig, terwijl daarmee in het Programma Landelijk Gebied en bij de IDOPs erg goede ervaringen zijn opgedaan.

Redenerend vanuit onze visie zou juist participatie de basis moeten zijn, waar nodig ondersteund door regels en geld.

Figuur 2 verbeeldt de verandering die we voorstaan: de hele instrumentendriehoek wordt ingezet, waarbij het accent verschuift van regels/normen en geld naar participatie en betrokkenheid.

Figuur 2
Een ander evenwicht in het instrumentarium

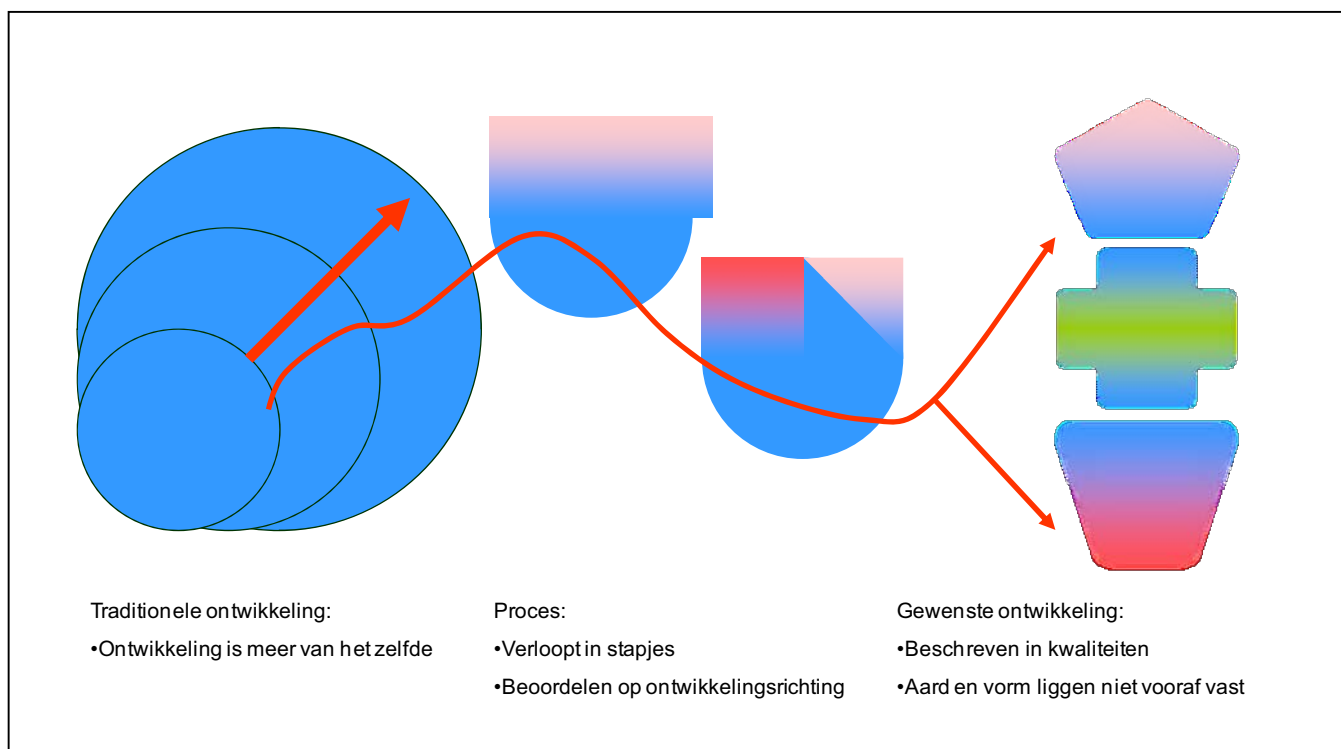
3.3 Sturen op proces

We zijn gewend beleidsdoelstellingen te formuleren en –vanuit een zekere maakbaarheids-gedachte- te sturen op het bereiken van die doelstellingen. Traditionele instrumenten daarbij zijn regels (ge- en verboden) en geld (subsidies etc.). Maar al te vaak gebeurt het dat generieke regels teveel over één kam scheren en zo veelbelovende initiatieven smoren. Het komt bovendien vrijwel nooit voor dat een ontwikkeling in één stap leidt tot het gewenste eindplaatje. Transitie is een serie stappen en stapjes, steeds behapbaar (financieel, technisch, cultureel) en steeds weer lerend. De overheid moet dan accepteren en waarderen dat de eerste stap naar transitie niet meteen het gewenste eindbeeld oplevert en gevolgd wordt door een tweede en een derde. Figuur 3 verbeeldt dit. We gaan zo sturen op het proces: is een plan de goede beweging, gaat een ontwikkeling in de goede richting. Die richting beschrijven we kwalitatief: is een plan maatschappelijk, ecologisch en ruimtelijk passend? Werken met vooraf vastgestelde concrete criteria gaat niet meer, omdat die ogenschijnlijke zekerheid lokale oplossingen in de weg staat. Het gaat om richtingen en randvoorwaarden.

Dit vergt een andere manier van beoordelen van initiatieven en een andere inrichting van onze regelgeving en van die van andere overheden. Een beoordeling zal niet meer het afvinken van een set criteria zijn, maar een toets op maatschappelijke meerwaarde. Dat vereist moed en vakmanschap, omdat de nieuwe initiatieven niet langs een meetlat gelegd kunnen worden, maar geïnterpreteerd moeten worden. Dit moet goed georganiseerd worden, bijvoorbeeld door ondersteuning via een onafhankelijke, deskundige commissie (zie ook §5.2).

Het vraagt ook een andere manier van ontwikkelen door ondernemers. Niet meer vanuit het automatisme dat meer van het zelfde beter is (de kwantitatieve benadering), maar bij iedere investeringsbeslissing nagaan waar de meerwaarde zit (de kwalitatieve benadering), voor het bedrijf

en voor een vitaal landelijk gebied. Dit gaat een stuk beter wanneer de maatschappelijke omgeving (de burgers, de maatschappelijke organisaties) van het begin af aan betrokken is bij een initiatief.

Figuur 3
Sturen op proces

Een dergelijke aanpak vermindert weliswaar de noodzaak om ongewenst gedrag aan te pakken, maar neemt hem niet weg. Sterker, goede handhaving is één van de randvoorwaarden voor een succesvolle transitie. Deze is gebaat bij een goede mengverhouding van rechten en plichten voor burgers en ondernemers.

4 Verdieping per thema

4.1 Samenhang als uitgangspunt

In dit hoofdstuk diepen we ieder van de drie aspecten van duurzaamheid, economie, ecologie en leefbaarheid & gezondheid verder uit. Deze zijn herkenbare eenheden. Maar we zouden tekort schieten als we het bij deze thematische uitdieping laten. We bereiken immers pas een echt duurzame situatie als de samenhang en het evenwicht tussen deze drie op orde zijn. De essentie van de benodigde transitie is ze te verbinden.

In ons maatschappelijk stelsel staat de economie centraal, mensen verwerven ze zich een inkomen om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien en zich te kunnen welbevinden. Hiermee zijn de verbindingen tussen economie en leefbaarheid & gezondheid en tussen economie en ecologie (potentieel) sterke verbindingen. Slagen we er in die goed te leggen, dan zijn de maatschappelijke waarden van ecologie en leefbaarheid & gezondheid sterk verankerd in de maatschappij. De samenhang tussen ecologie en leefbaarheid & gezondheid gaat over de kwaliteit van leven, voor mens, dier en plant.

Het gewenste evenwicht tussen de drie duurzaamheidsaspecten zal van plaats tot plaats verschillen. In de Ecologische hoofdstructuur is er een sterk ecologisch accent, in een primair agrarisch gebied zal het accent sterk bij economie liggen. De wisselende balans tussen de aspecten hoort bij het multifunctionele Brabantse landelijk gebied.

Een andere samenhang is die tussen stad en landelijk gebied. Ook deze verdient versterking. Voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat, voor versterking van de leefbaarheid en voor versterking van de ecologische en landschappelijke kwaliteit.

4.2 Economie

4.2.1 Een economisch vitaal landelijk gebied

Goede positie handhaven

De economische vitaliteit van het landelijk gebied kent een goede uitgangspositie. Een belangrijke indicator van de welvaart en het welzijn van de Brabantse burger is de werkloosheid. Deze ligt op het platteland circa 2 procent lager dan in de Brabantse steden. Ongeveer de helft van de ruim 1 miljoen werkende Brabanders woont in het landelijk gebied. Ongeveer 6 procent hiervan verdient in de primaire land- en tuinbouw zijn brood. Het is echter geen opgelegd pandoer dat deze gunstige positie zich handhaaft, hierbij zijn de volgende belangrijke ontwikkelingen van belang:

- De potentiële beroepsbevolking van Brabant staat op een omslagpunt en gaat krimpen. Doordat de bevolking van het landelijk gebied relatief vergrijsd is, vindt deze omslag daar eerder plaats. Het gevolg is dat de economische groei er afneemt. Dit heeft zijn weerslag op de economie en de leefbaarheid van het landelijk gebied. Arbeidsmigranten die zich het laatste decennium hebben aangediend op het platteland vormen maar gedeeltelijk een oplossing voor dit probleem.
- Het relatieve belang van sterke steden neemt toe. Krachtige steden zijn in staat om een hoogwaardig cluster van bedrijven en werknemers aan te trekken en te behouden. In deze

steden vestigen bedrijven zich bij elkaar om te profiteren van kennisuitwisseling, shared benefits, korte aanvoerlijnen en een grote afzetmarkt. Deze aanzuigende werking van de stad in combinatie met schaalvergroting (van supermarkt tot politiebureau) vergroot de druk op de voorzieningen in het landelijk gebied.

- De Economische Agenda concludeert dat ondernemerschap en innovatie de sleutelwoorden zijn voor het realiseren van onze ambitie van een economische topregio, ook (juist) in het huidige minder gunstige economische klimaat. Innovatieve ondernemingen die nieuwe marktkansen zien en die kansen weten te vertalen naar waarde (valorisatie), vormen de basis voor de economie van de toekomst. Brabant staat daarbij voor de volgende opgaven:
 - De Brabantse beroepsbevolking kent relatief veel laagopgeleiden. Dit vergt enerzijds een breed pakket aan werkgelegenheid en anderzijds investeren in een hoger aandeel hoger opgeleiden.
 - Ondanks het feit dat de Brabantse economie een sterke kennispositie heeft en sterke clusters heeft (zoals food, biobased, life sciences, pharma) zien we nog onvoldoende valorisatie van kennis en kunde naar 'kassa'.
 - Er is een gebrekkige bereikbaarheid van kapitaal, die de (door)groei van onze bedrijven belemmert.
- Om bedrijven te trekken en talenten te binden, is niet alleen het werk of salaris van belang. De kwaliteit van de leefomgeving en het leefklimaat worden een steeds belangrijkere factor voor innovatieve bedrijven: van een goede bereikbaarheid en stedelijke voorzieningen (sport, cultuur) tot natuurlijke kwaliteiten (landschappen, natuurgebieden).

Kortom, Brabant is weliswaar nu nog (kosten)concurrerend, maar voor de (kwaliteits)concurrentie van morgen onvoldoende toegerust.

De transitie in het landelijk gebied zal er op gericht moeten zijn een gezonde economische basis te behouden. Wat daarvoor moet gebeuren verschilt per economische sector. Hierna gaan we dieper in op de sectoren landbouw & agrofood en vrijetijdseconomie. Daarnaast besteden we apart aandacht aan het Midden- en kleinbedrijf (MKB).

Gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen

Het realiseren van de beschreven transitie is primair de verantwoordelijkheid van bedrijven en hun organisaties. Ondernemers innoveren, de overheid stelt kaders, faciliteert, verbindt en jaagt aan. Die kaders bestaan uit rechten (om te produceren) en plichten (dit zo te doen dat Brabant leefbaar, schoon en biodivers is). Facilitatie gebeurt in de vorm van onder meer onderwijs, experimenteer-ruimte (beleidsmatig en fysiek via actief grondbeleid) en andere voorzieningen. De provincie doet dat vanuit de provinciale rol (zie §3.1) en de provinciale belangen (verwoord in documenten als de Structuurvisie Ruimte).

Maatschappelijke organisaties op regionale en provinciale schaal en burgers op lokale schaal worden blijvend betrokken bij de transitie. Met een fundamenteel sterke positie voor burgerparticipatie wortelt de vereiste transitie blijvend in de samenleving.

Cruciaal is dat overheden, burgers, ondernemers en hun organisaties samenwerken en onderling vertrouwen opbouwen bij het realiseren van de transitie (alliantie management).

4.2.2 Landbouw en Agrofood

Transitie is nodig

De landbouw is als beheerder van 60% van het Brabantse grondgebied beeldbepalend voor het Brabantse landelijk gebied. Het totale agrofoodcomplex is met een aandeel van 11% de tweede economische pijler van de Brabantse economie. Brabant is een sterke speler in het Nederlandse agrofoodcomplex, dat de tweede exporteur op de wereldmarkt is.

Ook neemt Brabant een topositie in met kennisinfrastructuur en technologie, met name bij de veehouderij en boomteelt. De betekenis van de toeleverende en verwerkende bedrijven binnen de keten wordt steeds groter. Hierbij dienen zich ook nieuwe bedrijven aan die landbouwproducten of producten uit de keten als grondstof gebruiken. Denk aan de sectoren biobased, life science, pharma of de energiesector. Er ontstaan nieuwe verdienmodellen door verbindingen te leggen tussen deze sectoren en de landbouw met nieuwe dynamiek en innovatiekracht als gevolg.

De vitaliteit van de verschillende onderdelen van het agrofoodcomplex loopt uiteen. De Nederlandse en daarmee Brabantse landbouw en aanpalende bedrijfstakken werken met een op kostenminimalisatie en bulkproductie gebaseerd verdienmodel. Dit model is nagenoeg failliet; dit is vooral zichtbaar in de intensieve veehouderij en de glastuinbouw. De voor kostenminimalisatie benodigde intensivering en schaalvergroting stuiten op grenzen; cruciale productiefactoren, arbeid en grond, zijn te duur. Het geld wordt elders in de keten verdiend.

Door bedrijfsvoering te concentreren in kassen, stallen, op beton en substraat komt de landbouw los te staan van de grond, ze wordt 'foot loose'. Ook wordt ze kwetsbaarder voor de (economische) gevolgen van uitbraken van dierziekten en sterke schommelingen in marktprijzen. Bedreigingen voor de volksgezondheid zoals Q-koorts, verrommeling van het landschap met grootschalige veehouderijen en aantasting van biodiversiteit scheppen afstand tussen burgers (stedelingen en plattelanders) en landbouw. Het relatief kleinschalige, historisch gegroeide Brabantse landschap en de huidige ontwikkeling die de landbouw doormaakt passen niet meer bij elkaar. Door de bulkproductie ontgroeien de landbouw en Brabant elkaar en draagt de eerste niet meer bij aan de kwaliteit van het leven op het Brabantse stadteland.

Tot 2020 doen zich majeure veranderingen voor in het gehele agrofoodcomplex:

- De veehouderij moet gaan voldoen aan Europese en nationale normen voor milieu en dierenwelzijn. Ook het afschaffen van dierrechten en melkquotering in 2015 heeft gevolgen voor de veehouderij. Als gevolg hiervan stopt naar verwachting de komende jaren 30 tot 50% van alle veebedrijven. De veestapel zal overigens nauwelijks kleiner worden, de verwachting is zelfs dat het aantal dieren zal stijgen, met name het aantal koeien. De veranderingen leiden tot veel vrijkomende bedrijfslocaties en verdere schaalvergroting in de resterende bedrijven. Dit heeft belangrijke gevolgen voor de (aard van de) werkgelegenheid, de leefbaarheid en de ruimtelijke kwaliteit van het landelijk gebied.
- In de akkerbouw, glastuinbouw en boomteelt gaat de schaalvergroting door. Het beteelde areaal blijft gelijk, het aantal bedrijven neemt af. De intensiteit van het grondgebruik neemt

toe en mechanisatie leidt tot steeds meer standaardisatie en grotere teelteenheden. De glastuinbouw kent een wankel economische basis.

- De EU stelt met haar voorstellen voor een nieuw Gemeenschappelijk Landbouwbeleid dat er rekening moet worden gehouden met forse eisen vanuit de samenleving, in het bijzonder met betrekking tot duurzaamheid en maatschappelijke diensten. De EU kiest voor een ‘werkelijk groene’ landbouw. Vanaf 2014 komt er een meer geliberaliseerde markt.
- Steeds meer wordt het boerenland ook het werkterrein voor zorg, recreatie, zakelijke dienstverlening, horeca en detailhandel. Er is een opkomst in zowel streekproducten als biologische producten.
- Kringlopen van grond- en meststoffen moeten gesloten worden.

Vitale keten in vitaal landelijk gebied

Brabant wil een vitaal agrofoodcomplex in een kwalitatief hoogwaardig landelijk gebied en staat daarmee voor de uitdaging deze veranderingen in goede banen te leiden. De strategie moet gericht zijn op duurzaamheid, hoog niveau van dierenwelzijn, op waardetoevoeging in ketens en in gebieden en op maatschappelijke legitimatie. Alleen dan is er een uitweg uit het spanningsveld tussen verscherpte internationale concurrentieverhoudingen met onzekere prijzen en steeds forsere eisen vanuit de samenleving. Het gaat om een strategische keuze voor versterking van het agrofoodcomplex en de vertakkingen daarvan in zowel ketens als gebieden. Zo kan de sector ook op de lange termijn voldoen aan de uitdagingen van de (mondiale) voedselvoorziening en de sociale, economische en ecologische cohesie in Brabant en Europa.

Om dit doel te bereiken zijn de volgende maatregelen nodig:

- Het hervinden van de maatschappelijke legitimatie voor de landbouw (in het bijzonder de veehouderij) door dialoog met bewoners. Lokaal in de directe omgeving van bedrijven en regionaal met het grote publiek en maatschappelijke organisaties. Zonder maatschappelijke inpassing geen ontwikkeling.
- De productie voldoet aan de wettelijke eisen en maatschappelijke normen op het gebied van milieu, dierenwelzijn, diergezondheid, volksgezondheid, verschijningsvorm gebouwen, landschappelijke en ecologische kwaliteit van percelen.
- De productie is afgestemd op de vraag van consumenten en vindt zo dicht mogelijk bij de afzet plaats. Het logische afzetgebied is de Benelux+ (inclusief Londen, Parijs en het westelijk deel van Duitsland). Het aanbod vanuit de landbouw is daarmee niet meer bepalend.
- Het aandeel in de toegevoegde waarde vergroten van kennisintensieve producten, productiesystemen, octrooien/patenten en kennis. De productie van voedsel als zodanig wordt daarmee minder van belang.
- Nieuwe, volhoudbare verdienmodellen, gebaseerd op waardecreatie, innovatie, productiewijzen met hoge toegevoegde waarde, zowel high-tech als ambachtelijk. Dit betekent onder meer:
 - slimme verbanden (‘cross-overs’) tussen landbouw en andere sectoren als biobased, pharma, zorg, energieproductie, natuurbeheer en dergelijke.
 - integratie en verduurzamen van handels- en productieketens.

- faciliteren en instrumenteren risicomanagement (dier- en plantenziektes, extreme weersomstandigheden, etc.).
- open ontwikkeling en innovatie in nauwe samenwerking tussen de toeleverende en afnemende bedrijven, kennisinstituten en de primaire sector.

Voor de meeste van deze maatregelen geldt dat er al, zij het soms aarzelende, eerste stappen worden gezet. Het komt er op aan in een forse tred te geraken.

Voor de intensieve veehouderij is met het advies van de Commissie Van Doorn ‘Al het vlees duurzaam’ en het bijbehorende ‘Verbond van Den Bosch’ een belangwekkende ontwikkeling in gang gezet voor de benodigde transitie in deze sector. Daar bovenop is het nodig om de slag van bulk- naar kwaliteitsproductie / waardecreatie te maken.

Zo’n vernieuwende aanpak is ook voor de andere agrofoodsectoren nodig. Met name in de glastuinbouw die in economisch zwaar weer verkeert en in de melkveehouderij die zich ontwikkelt in de richting van de huidige intensieve veehouderij. In de akker- en tuinbouw liggen grote kansen voor innovatie richting een biobased productieketen.

De transitie speelt ook in sectoren als boomteelt en groenteteelt waar veel kansen voor groei en innovatie liggen en waar de al maar verder gaande schaalvergroting en intensivering op grenzen stuiten. Er zijn al veelbelovende ontwikkelingen in Brabant zoals de nieuwe teeltconcepten bij PlantLab, tuinbouwkassen met LED-verlichting en GPS-systemen om via precisielandbouw zorgvuldiger om te gaan met het milieu en om intensieve landbouwsystemen inpasbaar te maken in kleinschalige landschappen. De ontwikkeling van het Food Technology Park Brainport waar een cluster van bedrijven en kennisinstellingen nieuwe processen probeert te ontwikkelen en toe te passen voor de foodsector past in deze lijn.

Inzet de komende jaren

In aanvulling op de algemene inzet voor economie zet de provincie specifiek voor de landbouw en agrofood in op de volgende lijnen.

Kaderstelling

- Bieden van een eenvoudig, helder en scherp (ruimtelijk) beleidskader voor de ontwikkeling van het agrofoodcomplex, met ruimte voor lokale oplossingen met maatschappelijke meerwaarde (zie §5.2).

Aanjagen en faciliteren

- Tot uitvoering brengen van de adviezen van de commissie Van Doorn zoals een onafhankelijk regieorgaan voor ketenkwaliteit en burgerparticipatie.
- Uitdagen tot en aanjagen van samenwerking tussen de sectoren van het agrofoodcomplex bij het realiseren van de transitie.
- Opstellen van een innovatiestrategie voor het agrofoodcomplex.
- Initiëren en/of steunen van kennisinitiatieven zoals de oprichting van een Brabants topinstituut voor toegepaste kennis in de agrofood. De gedachten gaan uit naar een (uiteindelijk) privaat gefinancierd multidisciplinair instituut dat nauw samenwerkt met kennisinstellingen binnen en buiten Brabant.

- Partijen uitdagen in beweging te komen bij scholing en arbeidsmarktbeleid, toezicht en handhaving gezondheid van mens en dier en bewaking kwaliteit leefomgeving.

Aanpak ontwikkelingen op korte termijn

De gesignaleerde afname van het aantal bedrijven in de veehouderij en glastuinbouw vraagt om een actief beleid ten aanzien van vrijkomende bedrijfslocaties en alternatieve economische ontwikkelingen. Het is denkbaar dat het huidige beleid voor vrijkomende agrarische bedrijfslocaties hier niet op is toegesneden. In dat geval ontwikkelt de provincie, samen met de gemeenten en bedrijfsleven een andere (regionale) aanpak die er op gericht is deze kansen te benutten voor het versterken van de economische vitaliteit, de leefbaarheid en de ruimtelijke kwaliteit. Daarbij gaat het vooral om het organiseren van arrangementen tussen verschillende sectoren en het bieden van lokaal oplossingen (zie §5.2).

Het herontwikkelen van vrijkomende locaties krijgt specifieke aandacht in provinciale projecten en programma's (zoals breedband, gebiedsopgaven). Het is van belang dat die kansen gepakt worden om daarmee verpaupering tegen te gaan, om daarmee kansen aan ondernemers te bieden en om daarmee de leefbaarheid van het landelijk gebied te vergroten.

4.2.3 Innovatie en breedte in het MKB

Top en breedte

Voor een economisch vitaal en leefbaar landelijk gebied liggen er grote kansen bij het totaal van sectoren van het MKB, deze hebben samen het grootste aandeel in de economie van het landelijk gebied.

Het is voor de leefbaarheid van groot belang om een breed en gezond MKB in het landelijk gebied te behouden. Denk aan het draagvlak voor voorzieningen, sociale contacten etc. Daarnaast is een breed en florerend MKB de basis voor innovatie. Hier geldt hetzelfde als in de sport. Daar is breedtesport een noodzakelijk randvoorwaarde voor het 'boven komen drijven' van topsporters en vervult het een belangrijke maatschappelijke functie (sociaal bindmiddel).

Er liggen interessante kansen voor innovatieve kruisbestuivingen tussen bijvoorbeeld agrofood, dienstverlening en maakbedrijven, zeker op vrij komende agrarische bedrijfslocaties (zie §4.2.2). Ook liggen er kansen in combinaties van zorg en natuur en landschap, kenniswerkers en leefbaarheid et cetera.

Inzet de komende jaren

Naast de algemene inzet voor economie zijn het provinciale ruimtelijk beleid en milieuwetgeving een belangrijke lijn voor bevordering van een vitaal MKB. Deze zijn van invloed op de ruimtelijk-ecologische randvoorwaarden voor het MKB in het landelijk gebied. De provincie kan samen met andere overheden bevorderen dat innovatieve en / of duurzame bedrijven de ruimte krijgen zich te ontwikkelen en zo de kansen benutten voor het versterken van de samenhang tussen economie en ecologie en / of leefbaarheid & gezondheid. Dit kan via het beleid, in het bijzonder via lokale oplossingen (zie § 5.2), en wellicht ook via een actief grondbeleid. Interessante mogelijkheden

liggen er ook bij een scherper profiel van gemeenten (zie ook §4.2.4). Tot slot gaat het om (infrastructurele) voorzieningen als breedband internet.

Traditioneel richt het provinciale economische beleid zich beperkt op de op innovatie en export gerichte sectoren van MKB. De andere sectoren (de ‘breedte’) is gewoonlijk meer het terrein van de gemeenten. Samen met de gemeenten gaat de provincie na of en hoe een versterking in de breedte vorm kan krijgen. De provincie pakt daarbij een actieve, regisserende rol.

4.2.4 Vrijtijdseconomie

Sterk en gastvrij

Vrijtijdseconomie (VTE) is na landbouw en agrofood een sterke sector in Brabant. Jaarlijks wordt in deze sector 5,3 miljard euro in Brabant besteed; er werken ongeveer 100.000 mensen in de sector. Dat is ongeveer 9% van de totale werkgelegenheid in Noord-Brabant. Zowel in de Brabantse steden als in het Brabantse buitengebied is het een sector die in belang toeneemt en belangrijke kansen biedt omdat:

- de sector een bijdrage kan leveren aan meer werkgelegenheid, met name voor lager opgeleiden. VTE is een van de weinige sectoren waarin de komende jaren een groei van werkgelegenheid mogelijk is.
- de VTE kan, door het leggen van verbindingen met andere sectoren, bijdragen aan oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken, zoals de betaalbaarheid van natuur, zorg en cultuur, het bevorderen van gezondheid en het omgaan met de vergrijzing en krimp op het landelijk gebied.
- er een te versnipperde aanpak en organisatie is.
- de bestedingen per gast per dag lager zijn dan landelijk gemiddeld.

Er is derhalve behoefte aan een geactualiseerde visie op de kansen en mogelijkheden van Brabant op dit terrein en aan een stevige strategie om deze te realiseren. Er liggen belangrijke kansen in een scherper profiel van gemeenten en regio's. Bijvoorbeeld door aan te sluiten bij regionale identiteiten. Een duidelijk profiel bevordert de aantrekkelijkheid voor recreanten en toeristen, wat weer bijdraagt aan de bedrijvigheid in de dorpen. Een goede toegankelijkheid, fysiek, informatievoorziening en houding (bejegening) is een belangrijke voorwaarde: Gastvrij Brabant.

Inzet de komende jaren

Deze bestuursperiode heeft VTE weer prioriteit in het provinciale beleid. Naast de algemene inzet voor economie pakt de provincie (opnieuw) een rol als verbindingsfactor, om zo samen met de belangrijkste stakeholders te werken aan nieuwe kansen en mogelijkheden. Er liggen daarbij interessante kansen in de investeringsvoorstellen Brabantstad Culturele Hoofdstad 2018, Grootschalige Cultuurhistorische Complexen en Sportplan Brabant (voorheen Olympisch Plan). In de zomer 2012 ligt er een visie en uitvoeringsprogramma Vrijtijdseconomie.

4.3 Natuur, landschap en water

Natuur weer van iedereen

Brabant kent van nature een grote diversiteit aan natuur- en landschapswaarden. Denk aan de beekdalen in Midden-Brabant, aan de weidse zeekleigebieden in het westen of aan het open landschap in de Peel. Ook al staat niet iedereen er dagelijks bij stil, een goede natuur, een mooi landschap en schoon en voldoende water zijn onlosmakelijke onderdelen van een leefbare en gezonde woon- en werkomgeving. Het gaat hierbij niet alleen om natuur dichtbij huis, in en nabij de stad, maar ook om natuur in onze grote natuurgebieden of natuur in de agrarische gebieden in onze provincie. Iedereen heeft zijn eigen manier om natuur en landschap te beleven. De één wordt geboeid door een grote soortenrijkdom aan planten en dieren, de ander is vooral geïnteresseerd in een goede visstek aan een kabbelende beek en weer een ander beleeft het landschap vooral als coulisse bij een fietstochtje. Natuur, landschap en water hebben naast een intrinsieke waarde ook economische waarde. Schone bodem en grondwater zijn bijvoorbeeld belangrijke bronnen voor tal van industriële activiteiten in Brabant en leveren het drinkwater van de Brabanders. Beken, kreken en plassen dragen niet alleen bij aan een gezonde leefomgeving, maar bieden ook een aantrekkelijke omgeving voor recreatieve activiteiten. Tot slot is een goed functionerend bodem- en watersysteem van belang voor een veilige woon- en werkomgeving.

Veel burgers voelen zich echter nauwelijks betrokken bij of verantwoordelijk voor natuur en landschap. Dit is vooral het gevolg van de technocratische aanpak van de afgelopen jaren waarin natuur- en waterdoelen vaak sectoraal zijn ingestoken en door een beperkt aantal instanties worden gerealiseerd. Daardoor lijkt met name natuur een luxeproduct te worden, afhankelijk van het economisch tij.

Willen we natuur, landschap en water echt van iedereen laten zijn, dan is een omslag in denken en handelen nodig. Zowel in de manier waarop we tegen landschap en natuur aankijken, als in de manier waarop we de doelstellingen willen realiseren. Natuurlijk zijn er robuuste natuurgebieden nodig, waar flora en fauna optimaal floreren zodat de biodiversiteit behouden blijft. Dit alleen is echter onvoldoende. Tegelijkertijd moeten we de burger er van bewust maken, dat een groene omgeving ook een meerwaarde heeft als het gaat om (be)leefbaarheid en gezondheid, cultuur, ontspanning of een goed vestigingsklimaat voor bedrijven. Daarmee is het landelijk gebied een contramal van het stedelijk netwerk in Brabant. Dit is onder meer uitgewerkt in het manifest ‘het Brabantse buitengebied in een metropolitane omgeving’.

Naar een vitaal landschap

Een goede samenhang tussen het landelijke en het stedelijke gebied is dus de kracht van Brabant en noodzakelijk om een vitaal landschap in de Brabantse kennis- en innovatieregio te realiseren. Deze lijn is ook opgenomen in de Agenda van Brabant en het bestuursakkoord Tien voor Brabant:

- *Voldoende biodiversiteit in een gezonde leefomgeving van mens, plant en dier:* De diversiteit aan landschappen behouden, zodat afname van de biodiversiteit stopt en er mogelijkheden worden geboden voor een toename.

- *Landschappen met een regionale identiteit voor een goed vestigings- en leefklimaat.* Een sterk en innovatief stedelijk netwerk kan zich ontplooiën als er ook aandacht is voor een sterk landschap, complementair aan een stedelijk netwerk. Hier vindt de Brabander rust, recreatie, natuur, cultuur en ontspanning.
- *Een gezonde leefomgeving met schoon oppervlakte- en grondwater,* voldoende en schoon drinkwater, bescherming tegen hoog water en water voor een robuuste en veerkrachtige natuur. Water verhoogt de (belevings)waarde van natuur en landschap, is een voorwaarde voor biodiversiteit en de bron voor economisch Brabant, zoals het agrofoodcomplex.

De aanpak van het Brabantse natuur en landschapsbeleid (‘Natuur en Landschapsoffensief’) is gebaseerd op een robuuste Ecologische Hoofdstructuur (EHS) als ruggengraat van een vitaal, mooi landschap en een goede natuur in Brabant, verbonden door ecologische verbindingzones. Buiten de EHS zien we de natuur en wateropgave (groenblauwe dooradering) als onderdeel van een grotere gebiedsopgave, die de regionale identiteit moet versterken. Het is aan de regio om de uitdaging aan te gaan om een gevarieerd en aantrekkelijk landschap te ontwikkelen. Een multifunctioneel landelijk gebied, waar de functies landbouw, recreatie, wonen en natuur in relatie tot elkaar ruimte krijgen, met aandacht voor cultuurhistorische waarden en de leefbaarheid van kleine kernen. Maar ook een landelijk gebied als uitloopgebied van de stad. De directe nabijheid van stad en landelijk gebied wordt vaak genoemd als kwaliteit van Brabant (Brabant mozaïek). De opgave is om de stad onderdeel uit te laten maken van de groene omgeving, zodat de overgangen tussen stad en landelijk gebied minder hard en scherp worden.

Gezien het strategische belang van de EHS voor een goede biodiversiteit en een mooi landschap blijft de ambitie staan om deze - op termijn - te realiseren. Door het recente regeerakkoord heeft de provincie de regie gekregen in het landelijk gebied. De beschikbare overheidsmiddelen nemen echter sterk af. We pakken daarom de realisatiestrategie van de EHS op een andere manier aan dan in het verleden. Voortzetting van het beleid op de huidige wijze is immers geen optie, omdat dit tot grote financiële tekorten leidt.

Bij de realisatiestrategie maken we onderscheid tussen de ‘nationale EHS’ (= bestaande EHS + gerealiseerde nieuwe EHS + een deel van nog te realiseren nieuwe EHS op basis van Natura 2000 en KRW verplichtingen) en de ‘provinciale EHS’ (= het overige nog te realiseren deel). De nationale EHS omvat de meest cruciale natuurgebieden, waar de functie natuur over het algemeen minder goed te combineren is met andere functies. De beschikbare overheidsmiddelen worden met name hier ingezet. De provinciale EHS laat zich over het algemeen beter combineren met andere functies en activiteiten. Ontwikkeling van bestaande functies en passende nieuwe functies- die ook bijdragen aan de realisatie van natuur en landschap- zijn dan mogelijk. De overige EHS krijgt een daarop toegesneden beschermingsregime.

Belangrijk uitgangspunt is dat de invulling van de EHS met meer maatwerk en flexibiliteit zal gebeuren dan in het verleden. Het gaat om een goed functionerende ecologie van het Brabantse landelijk gebied. De natuurwaarden sturen de ruimte voor ontwikkelingen. De maatvoering en kwaliteit van de natuur zijn een afgeleide en liggen dus niet op voorhand tot in detail vast.

Verantwoordelijkheid nemen

Het natuur- en waterbeleid van onze provincie ontwikkelen we vanuit een breder perspectief. Natuur en water hebben een nationale en internationale context. Brabant heeft een verantwoordelijkheid in de bescherming en ontwikkeling van specifieke natuur- en landschapswaarden (Natura 2000, KRW).

Het Regeerakkoord 2010 geeft de provincie de hoofdrol als regisseur in het landelijke gebied. Het beleid voor het landelijk gebied, waaronder natuur en landschap, valt nagenoeg geheel onder verantwoordelijkheid van de provincies (financiën, sturing/regie, wetgeving) als gevolg van de decentralisatie. De provincie stuurt op hoofdstructuren. Door de wet op de ruimtelijke ordening hebben ook de gemeenten een grotere verantwoordelijkheid gekregen in het buitengebied. De waterschappen staan van oudsher aan de lat voor de wateropgave.

Meer dan in het verleden zullen (agrarische) ondernemers en burgers verantwoordelijkheid krijgen en nemen bij het vorm geven van natuur en landschap in Brabant. Dit is een versterkte voortzetting van de lijn van particulier en agrarisch natuurbeheer, bestaande en nieuwe landgoederen. De versterking zit ondermeer in het ontwikkelen en toepassen van nieuwe verdienmodellen die kwaliteit van natuur, landschap en water genereren, combinaties zorg – natuur, het meer betrekken van burgers bij inrichting en beheer van natuurgebieden of het ontwikkelen van nieuwe natuurgerichte vormen van landbouw.

Inzet de komende jaren

Realisatie van een vitaal landschap vraagt een andere aanpak dan tot nu toe, met een breed pakket aan maatregelen. Deze aanpak werken we uit in een nieuwe nota Natuur en Landschap.

Kaderstelling

- De realisatie EHS meer pragmatisch benaderen. Zonder afbreuk te doen aan de EHS als robuuste drager van biodiversiteit en landschap nemen we ruimte in de precieze vormgeving en planning. Daarbij kan het gaan om:
 - tijd (later realiseren);
 - kwaliteit (verder vereenvoudigen natuurbeheertypen en scherp kiezen van benodigd inrichtingsniveau);
 - kwantiteit (de overbegrenzing weghalen, nadere uitwerking natuurcompensatie in de EHS).
- Beleidskaders en regelingen vereenvoudigen als uitwerking van de sturingsfilosofie, waarbij er differentiatie is tussen de nationale EHS, de ‘provinciale EHS’, de groenblauwe mantel en het primair agrarisch gebied. Hieraan gekoppeld komt er meer ontwikkelruimte voor initiatieven met grote maatschappelijke meerwaarde (zie §5.2). Dit heeft onder meer gevolgen voor de Verordening Ruimte.
- Natuurbeheer in bestaande natuurgebieden optimaliseren. Vaak is de grond wel bestemd voor natuur, maar is de inrichting of het beheer nog onvoldoende gericht op het halen van de natuurdoelen. Belangrijk is het sturen op natuurdoelen en niet op middelen. Meer gebruik maken van ecologische processen dan het conserveren van patronen.

- Buiten de EHS en de Landschappen van Allure de inzet op natuur en landschap continueren, niet intensiveren. De rol van de provincie op het gebied van landschap is daar stimulerend (zoals via de groenblauwe diensten, ecologische verbindingzones en leefgebieden).

Aanjagen en faciliteren

- Betrokkenheid bedrijven en burgers vergroten. Het realiseren van een mooie natuur, schoon en voldoende water en een fraaie leefomgeving lukt alleen als de burger zich betrokken voelt. Betrokkenheid ontstaat door op regionaal niveau een goede koppeling te maken met het sociaal-cultureel beleid en met economische ontwikkeling. Wij sluiten daarbij aan op het werk dat de Taskforce Biodiversiteit heeft verricht.

Financiën

- Insteken op andere verdienmodellen en nieuwe allianties met het bedrijfsleven. Economische investeringen in het buitengebied (rechten) gaan gepaard met landschappelijke investeringen (plichten). Wij maken gebruik van het advies dat wij aan de SER Brabant gevraagd hebben over het thema 'Economie en natuur, samen slimmer investeren' (gereed najaar 2011).
- Reallocatie van beschikbare overheidsmiddelen. Overwogen moet worden of de provinciale middelen wel met voldoende focus worden ingezet. Waar nodig, mogelijk en gewenst zetten wij provinciale begrotingsmiddelen anders in. Op dit moment heeft het provinciaal bestuur in de Investeringsagenda van Brabant gekozen voor de ontwikkeling van de Landschappen van Allure. Daarnaast zijn er in het bestuursakkoord Tien voor Brabant middelen beschikbaar voor de leefgebiedenbenadering om de biodiversiteit in het landelijk gebied te vergroten en zijn er middelen voor het fonds ecologische investeringen (natuurfonds).

4.4 Leefbaarheid en gezondheid

Brabant in beweging

Brabant en de Brabanders zijn op diverse manieren in beweging. De eerste beweging komt voort uit de behoefte van burgers om te participeren in de discussie over maatschappelijke ontwikkelingen die zich in hun directe omgeving afspelen. Een recent voorbeeld hiervan is de grote ongerustheid onder burgers over de intensieve veehouderij (Burgerinitiatief Megastallen Nee!).

Een nauw daarbij aansluitende beweging is het zelforganiserend vermogen van burgers om hun eigen omgeving leefbaarder en mooier te maken. Een goed voorbeeld hiervan is de IDOP-aanpak. Burgers en overheden werken daarin nauw samen in het vinden van oplossingen. De IDOPs hebben niet alleen geleid tot een samenhangende aanpak van de problemen in het landelijke gebied, zij hebben ook een 'multiplier' van ruim 6. Dit wil zeggen dat met de ca 50 miljoen die de provincie investeert, een totale investering van meer dan 300 miljoen wordt gegenereerd.

Een derde verschijningsvorm van 'Brabant in beweging' is op sociaal-maatschappelijk gebied. De bevolkingssamenstelling verandert in Brabant door een toenemende vergrijzing en krimp. Dit levert nieuwe vraagstukken op het terrein van wonen, van voorzieningen, van onderwijs en van arbeidsmarkt. De toenemende vergrijzing zorgt er onvermijdelijk voor dat de behoefte aan en de

kosten van zorg de komende jaren sneller groeien dan de economie. Er zijn immers relatief meer ouderen. De verwachting is dat het landelijk gebied sneller geconfronteerd wordt met de effecten van deze veranderende bevolkingssamenstelling dan de stedelijke omgeving. Naast economische effecten heeft een veranderende bevolkingssamenstelling grote ruimtelijke consequenties. Na vele decennia van forse bouwopgaven, vlakt de vraag naar woningen steeds verder af. Daarnaast treedt er een verschuiving op in het type sociale voorzieningen. Zo neemt de vraag naar scholen af en die naar zorginstellingen toe.

Tot slot zijn Brabanders letterlijk in beweging, het beeld van joggende en fietsende Brabanders, hetzij om naar hun werk te gaan, hetzij vanuit recreatieve oogpunten. Dat doen zij in belangrijke mate in het landelijk gebied. Vanuit het gegeven dat de gezondheid van Brabanders relatief laag scoort (de minst gezonde provincie van Nederland) is het van belang deze beweging te stimuleren en te faciliteren.

Naar een vitaal landelijk gebied

Brabant is van de Brabanders en een vitaal landelijk gebied is van de Brabanders. De Agenda van Brabant onderstreept het belang van een gezonde, veilige en sociale leefomgeving. Vitaal landelijk gebied betekent dat de Brabanders zelf medeverantwoordelijkheid nemen voor de ontwikkeling en de inrichting van hun omgeving. Met de Agenda van Brabant evolueert de provinciale aanpak van leefbaarheid in de richting van regionale agenda's en samenwerkingsverbanden. Die regionale samenwerking is urgent, nu in delen van Noord-Brabant sprake is van een veranderende bevolkingssamenstelling. Hierbij is het van belang de kracht en energie van de burgers te koppelen aan regionale structuren/samenwerkingsverbanden. Ofwel oplossingen lokaal en kleinschalig vorm geven en regionaal organiseren.

In die dialoog is het van belang alle aspecten van leefbaarheid en gezondheid breed te beschouwen en daarbij vooral innovatieve 'cross-overs' te vinden. Bijvoorbeeld door nieuwe maatschappelijke of economische functies te bedenken voor leegstaande agrarische gebouwen en cultuurhistorische complexen. Dat houdt in dat er flexibiliteit in het beleid moet zijn, de houding moet zijn dat veel kan zolang het landelijk gebied er per saldo beter van wordt. De kunst is de dialoog op te zoeken en niet te vervallen in het formuleren van nieuwe regels. Alleen zo kunnen we zorgen voor een gezonde en leefbare omgeving met voldoende sociale participatie en sociale cohesie.

Een leefbaar landelijk gebied kan niet zonder een vitale economie. Florende bedrijven (toerisme, recreatie en overig MKB), aantrekkelijke en gastvrije dorpen en een vitaal agrofoodcomplex zijn zoals in de voorgaande paragrafen naar voren is gekomen, hiervoor de basis.

De gezondheid van de Brabanders moet verbeteren. Zij en hun gasten moeten in goede gezondheid in het landelijk gebied kunnen wonen, werken en vertoeven. Enerzijds gebeurt dit door gezondheid op te nemen als randvoorwaarde voor economische ontwikkeling. Daarnaast is het goed te verkennen hoe we gezondheid uit de sfeer van de techniek kunnen halen en een positieve, stimulerende rol kunnen hebben.

De rijke cultuurhistorie van het Brabantse landelijk gebied is een belangrijke economische en sociale factor. Het economische belang ligt in de bijdrage aan de aantrekkelijkheid en leefbaarheid van het landelijk gebied. De identiteit van de Brabanders hangt rechtstreeks samen met de cultuurhistorie van hun omgeving. Daarmee is cultuurhistorie een goed aangrijpingspunt voor een goed werkende participatie van burgers in de realisatie van een vitaal landelijk gebied. Samen met leefbaarheid vormt het de voordeur van de participatie.

Verantwoordelijkheden

De verantwoordelijkheid voor behoud en versterking van de leefbaarheid ligt primair bij de burgers en hun organisaties, gemeenten, zorginstellingen, woningbouwcorporaties en bedrijfsleven. Hoewel de provincie geen probleemeigenaar is, kan zij vanuit haar specifieke rol en positie als middenbestuur wel zorgen voor innovatie en samenwerking tussen de partijen om leefbaarheid en gezondheid duurzaam te borgen.

De provincie daagt anderen uit om hun verantwoordelijkheid te nemen en waar te maken, zodat er een nieuwe dynamiek op gang komt, die leidt tot een duurzame visie op en afspraken over leefbaarheid, voedselproductie, landbouw en nieuwe economische activiteiten in het buitengebied. Met die uitnodigende en faciliterende aanpak zijn al belangrijke ervaringen opgedaan. In het provinciale Leefbaarheidbeleid, de aanpak van Slimme Zorg, maar ook in gebiedsprojecten en op andere plekken. Voor gezondheid heeft de provincie ook een kaderstellende rol.

Inzet de komende jaren

Kaderstelling

- Gezondheid opnemen in regelgeving en normen voor ontwikkelingen in het landelijk gebied.

Aanjagen en faciliteren

- *Regionale aanpak:* We nodigen partners in de regio's uit om een gezamenlijke visie en bijbehorende programma's te ontwikkelen langs drie lijnen:
 - opvangen van gevolgen van demografische ontwikkelingen en door samenwerking kansen benutten (wonen, onderwijs, voorzieningen);
 - aanspreken van zelforganiserend vermogen en burgerparticipatie op regionaal niveau
 - bevordering van (kleinschalige) economische innovatie als motor in de maatschappelijke dynamiek.

Een eerste pilot Programma Regionale Aanpak Leefbaarheid is momenteel in West-Brabant gestart, waarvan het doel is niet alleen op lokaal, maar ook op regionaal niveau duurzame maatregelen ter versterking van de leefbaarheid te stimuleren. Ook de realisaties van de grote gebiedsopgaven, waaronder de Landschappen van Allure, zijn vanuit het oogpunt van leefbaarheid en gezondheid van groot belang.

- *Integrale aanpak gezondheid.* Externe stakeholders hebben in de afgelopen periode gepleit voor een meer integrale oriëntatie van de provincie op gezondheid als maatschappelijk thema en de (on)mogelijkheden van het provinciale beleid en beleidsdomeinen. In opdracht van de provincie voert de Provinciale Raad Gezondheid een verkenning uit die in het najaar van 2011 tot een advies leidt aan de Staten. Ook de uitwerking van het advies van de Commissie van Doorn draagt bij aan een integrale aanpak van de gezondheid.

- *Doedemocratie.* We willen via ‘van inspraak naar meespraak’ naar ‘van inspraak naar coproductie en cocreatie’. Burgers en ondernemers bedenken en implementeren waar mogelijk zelf oplossingen. De met IDOPs opgedane ervaringen kunnen wij in de komende periode benutten en uitbouwen. In de provinciale inzet voor leefbaarheid en gezondheid samen met de andere kernopgaven van de provincie.
- *Inventief en integraal investeren.* De IDOP-aanpak heeft bewezen dat met inventief en integraal investeren veel bereikt kan worden. We willen verkennen hoe de succesvolle IDOP-aanpak benut kan worden om de nieuwe opgaven aan te pakken. Ook waar het gaat om investeringen in Grootschalige Erfgoed Complexen.
- *Inzetten op een vitaal bedrijfsleven.* In §4.2 is dit uiteengezet voor agrofood, MKB en vrijetijdseconomie.

5 Realisatie

Hoe gaan we het hiervoor geschetste tot realisatie brengen? Dit hoofdstuk beschrijft de hoofdlijnen van de aanpak. De verdere operationalisering hiervan vindt plaats in een groot aantal dossiers (zie hoofdstuk 6).

5.1 Participatie

Zoals eerder aangegeven zoeken we veel meer naar participatie en lokale oplossingen. Daarvoor is het (nog) meer dan voorheen nodig ondernemers, burgers, gemeenten en andere relevante partijen te betrekken. Uitgangspunt is dat gevonden oplossingen worden omarmd en mogelijk worden gemaakt. Er zal minder ‘nee’ worden verkocht. Het voordeel van participatie is niet alleen dat passende oplossingen gevonden worden. Uit de ervaring met de aanpak van het Programma Landelijk Gebied en de IDOPs blijkt ook dat bij gedragen oplossingen de multiplier van het geïnvesteerde geld erg hoog is. Met dezelfde provinciale euro kan dus veel meer gedaan worden. Maar de gevonden oplossingen genieten ook veel meer draagvlak. Het is niet een van buitenaf opgelegde oplossing, maar een deel van henzelf. Het benutten van energieke netwerken geeft daarmee veel betere oplossingen, veel meer draagvlak en veel meer rendement van (provinciaal) geld.

Participatie is afdwingbaar noch regelbaar. Het is een kwestie van organiseren, verbinden, ontmoeten en aanjagen. Dat kan het beste op lokaal en soms regionaal niveau. Dan is het duidelijk en concreet wat de kwestie is en hoe de gewenste vitaliteit van het landelijk gebied het beste vorm kan krijgen. Dit betekent dat gemeenten en waterschappen de eerst aangewezen overheden zijn om participatie vorm te geven. Zij kunnen dat niet zonder steun van maatschappelijke organisaties en een actieve opstelling van burgers en ondernemers. De provincie ondersteunt en faciliteert dit (zie §5.4).

5.2 Regels en normen

Basisbescherming en lokale oplossingen

Het landelijk gebied verdient bescherming. Het landelijk gebied herbergt namelijk veel erg kostbare en kwetsbare functies (zoals water en natuur) die niet aan de willekeur van ieder individu moeten worden overgelaten. De provincie moet dan ook zorgen voor regels en normen om die basiswaarden te beschermen. Maar aan de andere kant zijn de maatschappelijke opgaven veelal zo complex, dat niet volstaan kan worden met enkel een blauwdruk aan standaardoplossingen. Wij moeten ruimte geven aan particulier initiatief en bedrijfsleven. Dat impliceert een versterking van onze ontwikkelkracht en het opruimen van huidige barrières. Wij staan nog te weinig naast en achter initiatiefnemers, terwijl de ervaringen met PLG laten zien dat die manier van werken kansen en mogelijkheden biedt. Ontwikkelingsgericht werken betekent het zoeken naar passende (lokale) oplossingen. Basisbescherming en lokale oplossingen kunnen conflicteren, vandaar dat voor de volgende prioritering is gekozen:

- Een basisbescherming in heldere, eenvoudige, maar daardoor wel scherpere regels. Deze basisbescherming verschilt naargelang de kwetsbaarheid van een gebied: zo is hij in de EHS of bij een dorp hoger dan elders in het landelijk gebied.
- Ruimte voor lokale oplossingen. De regels bieden ruimte voor lokale oplossingen, in ruil voor maatschappelijke meerwaarde:
 - Lokaal is overeenstemming over de oplossing (maatschappelijk ingepast);
 - Per saldo heeft die oplossing meerwaarde voor het landelijk gebied (ruimtelijk en ecologisch ingepast).

De geboden ruimte neemt toe naarmate de maatschappelijke meerwaarde groter is. Op die manier zetten wij in op een 'uitnodigingsplanologie' en een 'ja, mits' in plaats van een 'hinderplanologie' en een 'nee, tenzij'.

- Regels die niet bijdragen aan deze benadering (basisbescherming en lokale oplossingen gekoppeld aan maatschappelijke meerwaarde) zijn overbodig en worden geschrapt.
- Overtreders van de basisregels en free riders worden aangepakt.

Figuur 4 verbeeldt het verschil tussen de huidige en de nieuwe aanpak. We operationaliseren deze gedachtegang in het provinciale beleid, in het bijzonder de Structuurvisie en Verordening Ruimte en vragen gemeenten en waterschappen dit ook in hun beleid te verankeren.

Maatschappelijke meerwaarde

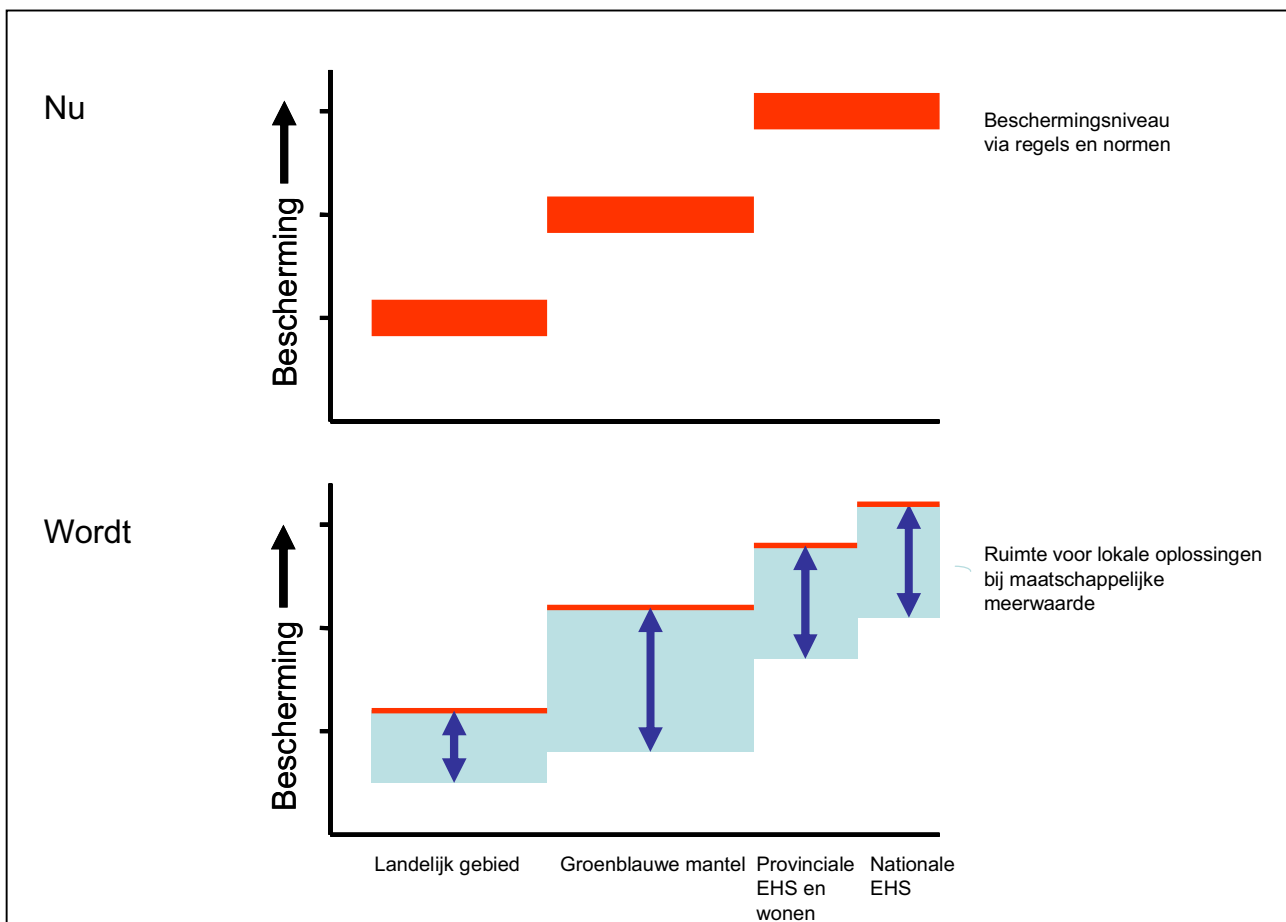
Het leveren van maatschappelijke meerwaarde is dus cruciaal. De maatschappelijke meerwaarde bestaat in ieder geval uit één of meer van de volgende onderdelen:

- de bijdrage die een onderneming levert aan de ecologische kwaliteit van een gebied (landschap, inrichting en beheer natuur, etc.);
- de bijdrage aan de leefbaarheid en / of cultuur van de lokale gemeenschap;
- de maatschappelijke inbedding van een ondernemingsplan;
- de bijdrage aan een gezonde leefomgeving.

De mate waarin deze aspecten relevant zijn verschilt: in de nabijheid van een dorp zijn de laatste aspecten belangrijker, terwijl in de EHS het eerste aspect het zwaarste accent heeft. Wij werken dit verder uit bij de aanpassing van provinciale regels (met name Structuurvisie Ruimte).

Vertrouwen als basis

Deze benadering is ingegeven vanuit het vertrouwen in het vinden van goede oplossingen in een lokale context. Niemand is erop uit zijn eigen nest te vervuilen. Hiermee maakt de technocratische benadering plaats voor maatschappelijk draagvlak. Maar werken met maatschappelijke meerwaarde houdt meer in. Ruimte geven aan het particulier initiatief is nodig, maar gebeurt niet blanco. Ontwikkelingsruimte beschouwen wij als een 'recht'. Daaraan koppelen wij ook 'plichten' of een wederdienst in de vorm van het leveren van bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. De benadering krijgt hiermee een vorm van wederkerigheid. Samen het probleem definiëren en vervolgens samen naar oplossingen zoeken. Ruimte geven aan particulier initiatief en bedrijfsleven betekent dat het lastiger zal worden om vooraf concrete doelen en resultaten te benoemen. De uiteindelijke resultaten zijn de uitkomst van een proces (zie ook §3.3).

Figuur 4
Basisbescherming en ruimte voor lokale oplossingen

Nieuwe vorm van beoordeling

De benadering van lokale oplossingen op basis van maatschappelijke meerwaarde vergt een nieuwe wijze van beoordeling. Zowel bij de provincie als bij de gemeenten. Niet meer toetsen op een set criteria, maar het totaal beoordelen. Deze vorm van werken is nieuw en zal ontwikkeld moeten worden. De eerste gedachte is dat we hiervoor gaan werken met een uit onafhankelijke deskundigen bestaande adviescommissie.

Democratie is leren. Deze aanpak moet transparant vorm krijgen en dat monitoren en evalueren we regelmatig.

5.3 Financiën

Het is duidelijk dat financieel andere tijden zijn aangebroken. Het meest pregnant komt dat naar voren bij het Deelakkoord Natuur tussen het rijk en IPO. Om nu ambitie en betaalbaarheid van die ambitie zo dicht mogelijk bij elkaar te houden, kiezen wij voor de volgende stapsgewijze benadering:

1. Optimalisatie van de uitvoering. Gezocht moet worden naar praktische oplossingen die goedkoper zijn en waarmee het doel (nagenoeg) bereikt wordt.
2. Andere verdienmodellen. Als het publiek geld vermindert, zal gezocht moeten worden naar private middelen. Daarmee wordt niet alleen het beleid betaalbaar, maar leidt het ook tot een grotere betrokkenheid. Daartoe moeten de private partijen uitgedaagd worden. Dit krijgt vorm via de in §5.2 besproken aanpak.
3. Ambities bijstellen in tijd, kwaliteit en kwantiteit. Aan deze knoppen durven we te draaien, voor zover het uiteindelijke doel geen geweld wordt aangedaan. Het meest duidelijk komt dat naar voren in het realiseren van de EHS.
4. Contracten openbreken. De gewijzigde financiële situatie van de provincie leidt ertoe dat wij niet alle gemaakte afspraken kunnen nakomen. Hoewel onze partners mogen uitgaan van een betrouwbare provincie, is het doorzetten van alle verplichtingen onmogelijk. Dit geldt met name voor contracten die zijn afgesloten in de periode voor het Deelakkoord Natuur.
5. Reallocatie provinciale middelen. Overwogen moet worden of de provinciale middelen wel met voldoende focus worden ingezet. Waar nodig, mogelijk en gewenst zullen provinciale begrotingsmiddelen anders worden ingezet.
6. Nieuwe middelen. Daar waar de voorgaande benaderingen niet leiden tot passende oplossingen, kan overwogen worden de bestuursakkoordmiddelen in te zetten. Deze overweging speelt vooralsnog alleen bij het realiseren van de EHS. Bij de thema's landbouw, vrijetijdseconomie en leefbaarheid & gezondheid hebben wij niet het voornemen nieuwe middelen in te zetten. Voor die beleidsvelden zal financiële dekking van de ambities via de bovengenoemde stappen gevonden moeten worden.

5.4 Organisatie

Biedingen reconstructie- en gebiedscommissies

Wij hebben in mei 2011 aan de reconstructie- en gebiedscommissies gevraagd hun ambities op papier te zetten en tevens aan te geven wat zij nodig hebben om deze binnen handbereik te brengen. Wij hebben op 30 september 2011 van alle commissies hun 'bod' ontvangen.

De biedingen leggen veel nadruk op gebiedsontwikkeling waarin leefbaarheid, ecologie en economie centraal staan. In vergelijking met de huidige opdracht van de commissies krijgt economische ontwikkeling een centralere positie. Thema's die in de diverse gebieden spelen zijn (in willekeurige volgorde): natuur, water, leefbaarheid, recreatie en toerisme, streek economie, branding, verweving van stad en land en het stimuleren van bedrijvigheid op vrijkomende agrarische bedrijven. Alle reconstructie- en gebiedscommissies gaan daarbij uit van de kracht en het karakter van het desbetreffende gebied. Hiermee sluiten de biedingen aan op de visie en strategie van dit koersdocument.

Enkele commissies constateren in hun ‘bod’ dat de samenstelling van het regionale netwerk -gelet op een verbreding van de doelstelling- aangepast zou moeten worden naar de 4 O’s (ondernemers, onderwijs, omgeving (maatschappelijke partners én burgers) en overheid). In het verlengde daarvan bepleiten de meeste commissies om vooral die netwerken waar ‘energie in zit’ te ondersteunen. Netwerken die vooral moeten leiden tot uitvoering.

Wij constateren dat de regio’s allemaal hun ‘stippen aan de horizon’ hebben benoemd en soms zelfs meer dan dat, in de vorm van uit te voeren projecten. Wij stellen echter ook vast dat door de regio’s méér wordt gevraagd dan wij vanuit de huidige financiële situatie kunnen leveren.

Naar een nieuwe structuur

In ons bestuursakkoord Tien voor Brabant hebben wij aangegeven te streven naar vermindering van bestuurlijke drukte. Dat betekent dat wij niet één en hetzelfde onderwerp op meerdere tafels willen bespreken en daarover dan besluiten. Wij constateren dat er op dit moment overlap bestaat in hetgeen er in enkele reconstructie- en gebiedscommissies wordt besproken en wat er gebeurt in de integrale gebiedsopgaven uit de provinciale Structuurvisie en de Landschappen van Allure. Onmiskenbaar bestaat er een onderlinge samenhang, maar juist de uitvoering van projecten is gebaat bij slagvaardigheid en concrete afspraken. Een en ander houdt ook verband met de schaal en abstractieniveau: beleid dient periodiek op regionaal en strategisch (Regionaal Ruimtelijke Overleggen) niveau te worden geagendeerd, de uitvoering is een kwestie van tactiek en operationalisering en vindt veelal subregionaal plaats.

De huidige reconstructie- en gebiedscommissies hebben een belangrijke rol gespeeld in het Programma Landelijk Gebied. De commissies zijn inmiddels - na 6 jaar functioneren- bezig met een heroriëntatie op het eigen functioneren. Ook zij constateren dat de werkwijze en de samenstelling van deze commissies niet meer optimaal is. Bovendien heeft de provincie destijds bij de oprichting van deze commissies gekozen voor één uniforme structuur, ongeacht het gebied en de energie die in dat gebied aanwezig is. Deze ‘blauwdruk’ laten wij los en we geven ruimte voor maatwerk per regio.

De biedingen vanuit de commissies bieden daarvoor een goede basis. Wij koppelen die aan de integrale gebiedsopgaven uit de Structuurvisie Ruimte. Daar ligt naast een grote provinciale opgave ook inmiddels een structuur. Bovendien maken de doelstellingen voor een vitaal landelijk gebied al grotendeels onderdeel uit van de integrale gebiedsopgaven. Voor de Landschappen van Allure het Groene Woud, Maashorst en de Brabantse Wal geldt dat in het bijzonder.

Maar de gebiedsopgaven vormen niet het enige voertuig om gebiedsontwikkeling mogelijk te maken. Belangrijk is namelijk om aan te sluiten bij die gebieden waar energie in zit, op ‘netwerken met energie’. Daarmee bedoelen wij dat de desbetreffende regio zelf het initiatief neemt en dat laat zien in de vorm van inzet van mensen en middelen en de mate waarin partners zijn betrokken, om haar zelf bepaalde ambities – die passen in de Agenda van Brabant en Tien voor Brabant – te willen realiseren.

De problemen zijn in de gebiedsopgaven van bovenlokale aard en daarmee van provinciaal belang. De provinciale inzet in die gebieden is bijgevolg groter. Dat geldt overigens ook voor aangewezen opgaven die niet direct in de gebiedsopgaven liggen. Denk daarbij aan de grote integrale projecten zoals we die met de aanpak van het landelijk gebied hebben uitgevoerd. Wij gaan met elke regio in overleg over hoe de constructie er in dat gebied uit gaat zien.

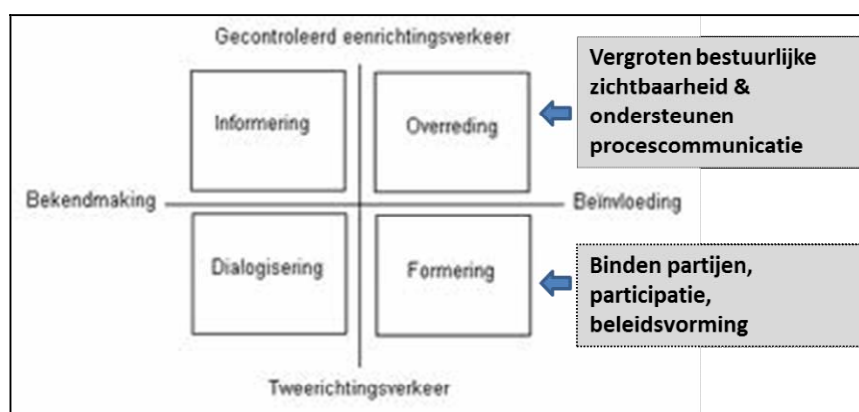
Bovenstaande betekent voor de huidige reconstructie- en gebiedscommissies dat deze in hun huidige opzet en samenstelling worden opgeheven. Daarvoor in de plaats komt een meer gedifferentieerde aanpak op basis van de hiervoor geschetste hoofdlijnen.

5.5 Communicatie

De transitie naar een vitaal Brabants landelijk gebied zal meer dan voorheen gestalte moeten krijgen vanuit nieuwe samenwerkingsvormen van ondernemers, overheid, onderwijs en omgeving (maatschappelijke partners en inwoners). Partijen zullen die rol alleen maar oppakken als zij zich betrokken voelen bij het buitengebied, zich herkennen in de opgave(n) en daar urgentie en meerwaarde (voor henzelf) in zien. Het opbouwen en behouden van onderling vertrouwen is cruciaal voor een succesvolle transitie. Daarbij verandert de positie van de provincie en andere overheden. Was het in het verleden zo dat anderen met ons ‘mochten’ meedoen, nu zijn we veeleer één van de partners. Dit alles vergt een andere communicatie.

Maatschappelijk gedragen beleid

Eén en ander betekent dat we partijen al vanaf het begin van de beleidsvorming tot en met de realisatie betrekken. De grote uitdaging is om met een bredere groep mensen in gesprek te komen én te blijven. Hoe vinden en bereiken we partijen, wat drijft hen, waar liggen hun belangen, idealen, wat zijn de plekken waar je ze kunt ontmoeten en we kunnen inhaken. Ofwel: interactie staat centraal in de communicatie.

Figuur 5
Communicatiestrategieën

Het vinden en binden van de juiste partijen vraagt om een goede stakeholdersanalyse, een open houding van alle partijen en heldere boodschappen. In de communicatieaanpak zal het accent van de communicatie in de onderste helft van de figuur 5 komen te liggen. Alleen via die basisstrategie komen we tot een open gesprek, waarin we met diverse stakeholders hun belangen, problemen en oplossingen in kaart brengen om het beleid en wijze van uitvoering (inclusief de communicatieaanpak) te bepalen.

De insteek van dialogiseren en formeren zal uiteraard op onderdelen ondersteund worden door de meer traditionele manier van communicatie: informeren en overreden. Deze laatste vormen zijn echter niet geschikt als basis voor meningsvorming en participatie. Ze dragen wel bij aan vergroten van de bestuurlijke zichtbaarheid en zijn ondersteunend aan de procescommunicatie.

Stimuleren, ondersteunen en monitoren

Het is van belang dat alle partijen deze aanpak hanteren. Het op programmaniveau organiseren van een interactief proces, het monitoren van issues en het stimuleren / faciliteren van partijen hierin, past bij de rol van de provincie als regisseur. De uitwerking tot een concrete Brabant brede communicatiestrategie en het maken van afspraken over rollen is onderdeel van het interactieve proces. Daarbij maken we met de betrokken partijen afspraken over taken en verantwoordelijkheden. Het organiseren van goede communicatie in de afzonderlijke programma's en projecten is een verantwoordelijkheid van de trekkers daarvan. De provincie ondersteunt waar nodig en wenselijk partijen hierbij met advies en middelen.

5.6 Monitoring en evaluatie

Met dit koersdocument zetten wij in op een sterk procesmatige aanpak. Essentieel onderdeel van zo'n aanpak is het continu monitoren en periodiek evalueren. We stellen voor deze als volgt op te zetten.

- Jaarlijks organiseren we een bijeenkomst voor leden van PS en GS met externe betrokkenen, mensen uit de (provinciale) praktijk, de wetenschap en maatschappelijke organisaties. Doel van deze bijeenkomst is in de vorm van een dialoog de 'temperatuur van de transitie' op te nemen. Tegelijkertijd heeft zo'n bijeenkomst een netwerkfunctie waarbij men van elkaar leert. Voortbouwend op de workshop in oktober 2011 kan dit een jaarlijks 'Oktober treffen' worden.
- Bij alle relevante dossiers vindt steeds een check plaats op consistentie met dit koersdocument. In de jaarrapportages rapporteren GS over de voortgang.
- In het laatste kalenderjaar van de bestuursperiode vindt een meer formele evaluatie plaats als opmaat voor de volgende bestuursperiode.

Op deze manier borgen we dat transitie een lerend proces is.

6 Vervolg

6.1 Aansluiting bij Uitvoeringsagenda Tien voor Brabant

Met dit koersdocument hebben we de visie, de strategie en een begin van de tactiek voor een vitaal Brabants landelijk gebied geformuleerd. Nu komt het aan op het verder uitwerken en tot succesvolle realisatie brengen daarvan. Dat is een interactief proces, samen met de lokale overheden, maatschappelijke organisaties, ondernemers en burgers. De in dit koersdocument neergelegde koers is leidend voor alle verdere uitwerkingen.

De uitwerking en de realisatie van dit koersdocument sluit nauw aan op de uitvoeringsagenda van het bestuursakkoord Tien voor Brabant. Een groot deel van 49 speerpunten is direct of indirect gerelateerd aan de thema's economie, natuur, landschap & water en leefbaarheid & gezondheid. Zowel dit koersdocument als de uitvoeringsagenda zijn een leidraad voor een dynamisch werkprogramma, dat gaandeweg concreter wordt en uitkristalliseert. Een flexibele aanpak is daarbij het motto. Een flexibele aanpak maakt het mogelijk om slim te schakelen tussen de diverse speerpunten en deze bij te stellen of met elkaar in verband te brengen op basis van bijvoorbeeld nieuwe inzichten en/of maatschappelijke behoeften.

Uit de thematische verdieping zoals beschreven in hoofdstuk 4 blijkt dat de thema's op verschillende onderdelen een sterke samenhang kennen. Uitgangspunt bij de verdere uitwerking is dat dossiers die onderdeel zijn van dit koersdocument en die grote samenhang vertonen tegelijk geagendeerd worden op de bestuurlijke en politieke agenda.

6.2 Uitwerking de komende tijd

Zonder een uitputtend overzicht te geven, geven we hier op hoofdlijnen aan wat er de komende periode concreet wordt uitgewerkt.

Programma Landelijk Gebied

De ingezette koers van dit koersdocument betekent een nieuwe manier van denken en werken. Begin 2012 starten we met het opnieuw uitlijnen van het programma. Onderdeel hiervan is een herschikking van zowel de interne als de externe organisatie. Met de huidige reconstructie- en gebiedscommissies werken we de komende maanden naar nieuwe afspraken over de organisatie van de uitvoering van een vitaal Brabants landelijk gebied. Dit mondt uit in samenwerkingsovereenkomsten waarin rollen, rechten en plichten van alle partners zijn neergelegd. Deze zijn uiterlijk rond 1 april 2012 gereed, zodat de nieuwe organisatie per 1 juli 2012 kan draaien.

Provinciale regelgeving

De sturingsfilosofie van dit koersdocument vertalen we in de Structuurvisie en Verordening Ruimte en waar nodig in andere provinciale regelgeving. Dit in samenhang met de verwerking van het Deelakkoord Natuur in de Verordening Ruimte.

Economie

Voor landbouw en agrofood heeft de uitwerking van het Advies van de Commissie van Doorn prioriteit. Eind 2011 nemen Provinciale Staten een besluit over de vervolgaanpak, waarna in 2012 de uitvoering kan starten. Daarnaast jagen wij innovatie en verduurzaming aan door het opstellen van een innovatiestrategie voor het agrofoodcomplex en door samenwerking tussen en binnen sectoren te stimuleren en kennisontwikkeling en –toepassing te faciliteren.

Bij uitwerking voor de sector vrijetijdseconomie ligt het accent vooral op de rol die de provincie kan en wil spelen om samen met de belangrijkste stakeholders de sector te versterken. Een visie hiervoor is medio 2012 gereed.

Optimalisatie van het provinciaal ruimtelijk beleid en milieuwetgeving zijn een belangrijke lijn voor de bevordering van een vitaal MKB. Dit krijgt onder meer zijn beslag in de Structuurvisie en de Verordening Ruimte. In het kader van het Economisch Programma gaat de provincie samen met de gemeenten na hoe een versterking in de breedte van de sectoren van het MKB vorm kan krijgen. De provincie pakt daarbij een actieve, regisserende rol.

Natuur, Landschap en Water

Eind 2011 ligt een belangrijke basis voor de nadere uitwerking van natuur en water voor in Provinciale Staten: het Deelakkoord Natuur (IPO-kabinet). Het onderhandelingsakkoord is de opmaat voor een aantal dossiers die in de loop van 2012 verder vorm krijgen: de herijking van de EHS, de herziening van het Natuur en Landschapsoffensief en de dialoog met de waterschappen over de toekomst van de Tweede Bestuursovereenkomst. Bij dit alles betrekken wij het advies dat de SER commissie Natuur en Economie begin 2012 uitbrengt. Tenslotte werkt dit koersdocument door in het Uitvoeringsprogramma Landschappen van Allure, dat in 2012 start.

Leefbaarheid en Gezondheid

Eind 2011 is de startnotitie gereed waarin komt te staan wat de beleidsruimte, beleidsrichting en scenario's zijn ten aanzien van leefbaarheid. Succesvolle elementen uit de lokale IDOP aanpak krijgen een vervolg in nieuwe regionale samenwerkingsverbanden. Bij de verdere uitwerking van de regionale aanpak om maatregelen op het gebied van leefbaarheid te stimuleren maken we gebruik van de ervaringen die we momenteel opdoen bij de pilot Programma Regionale Aanpak Leefbaarheid in West-Brabant.

Het thema 'gezondheid' krijgt onder meer vorm als onderdeel van de maatschappelijke meerwaarde en de uitvoering van het advies van de Commissie van Doorn .

Handen uit de mouwen!

De koers is uitgezet, nu komt het aan op de uitvoering. De komende jaren ligt er voor Brabant de grote uitdaging om de principes van dit koersdocument om te zetten in concrete resultaten. Dit vergt een open vizier, dialoog en vertrouwen.

Aan het college van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant

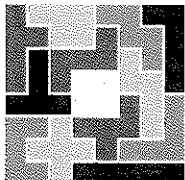
i.a.a. Provinciale Staten van Noord-Brabant

Onderwerp

Advies inzake de transitie van het Brabantse Stadeland - Een nieuwe koers

Datum

17 november 2011

Secretariaat
Brabantlaan 1
's-Hertogenbosch
Correspondentieadres
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefoon
073 6812415
E-mail
info@pocbrabant.nl
Website
www.pocbrabant.nl

Geacht college,

De Provinciale Omgevingscommissie Noord-Brabant (POC) heeft in haar vergadering van 17 november 2011 gesproken over PS-voorstel 60/11, De transitie van het Brabantse stadeland, een nieuwe koers.

Instemming met nieuwe koers

De commissie kan zich in grote lijnen vinden in het voorstel van uw college, waarin de nieuwe koers beschreven wordt die de provincie en partners de komende jaren willen voeren om het Brabantse landelijk gebied vitaal, aantrekkelijk, leefbaar en gezond te houden. Het koersdocument sluit goed aan bij eerder breed omarmde documenten zoals de Agenda van Brabant, het Manifest van de Brabantse Gemeenten en het Manifest Het Brabantse buitengebied in een metropolitane omgeving. De commissie is ook verheugd dat het koersdocument in de lijn is met het door de POC in januari 2011 uitgebrachte advies 'Sjansen met kansen op het platteland', waarin er voor gepleit wordt dat er meer ontwikkelingsruimte moet komen op het Brabantse platteland en dat daarbij meer moet worden gedacht vanuit het belang van de ondernemer.

Nieuwe sturingsfilosofie vraagt wel om een duidelijk doel

Er wordt gekozen voor een andere sturingsfilosofie, waarbij de overheid vanuit een visie stuurt op randvoorwaarden en waarbinnen burgers, ondernemers en hun organisaties die visie invullen en realiseren. Er wordt minder op regels en meer op randvoorwaarden gestuurd en er wordt

omgeschakeld van toelatingsplanologie naar uitnodigingsplanologie, waarbij vertrouwen het vertrekpunt is. De commissie kan zich uitstekend vinden in deze nieuwe koers is van mening dat duidelijker moet worden omschreven wat de provinciale visie, het punt aan de horizon, is. Er zal ook duidelijker moeten worden aangegeven wat nu de provinciale doelstellingen en de randvoorwaarden zijn: waar wil je als provincie op de langere termijn naar toe werken en wat zijn de concrete ondergrenzen als het gaat over kwaliteit van het landschap, de natuur en leefmilieu.

Het is van belang om een aantal waarden te formuleren, met name voor wat betreft de kwaliteit van het landschap, die voldoende geborgd moeten worden. De commissie pleit in dit kader niet voor heel gedetailleerde regels, maar wel voor een heldere visie, die niet vanuit angst, maar vanuit een uitdaging moet worden geformuleerd. Het is duidelijk dat nieuwe ontwikkelingen een kwalitatieve meerwaarde zullen moeten hebben voor Brabant. Hierbij moet wel oog zijn voor het in stand houden van een robuuste economie op het platteland. Er zijn partijen nodig die bereid zijn om te investeren in de kwaliteit van het landschap. Aandacht is nodig voor zowel het economisch als het maatschappelijk rendement. Het moet immers voor ondernemers wel financieel aantrekkelijk zijn om mee te doen. Aan ondernemers moet duidelijk gemaakt worden wat de nieuwe koers, op lange, middellange, en korte termijn voor hen betekent en welke mogelijkheden er voor hen zijn. Hierbij is een enthousiasmerende communicatiestrategie van groot belang.

Sterke regie nodig om te voorkomen dat proces derailleert

In het koersdocument wordt aangegeven dat vooral burgers en ondernemers de toekomst van het landelijk gebied in Brabant gaan vormgeven. De provincie beperkt haar rol tot die van gebiedsautoriteit, waarbij zij naast haar wettelijke taken, partijen verbindt en aanzet tot transitie. Het is daarbij van belang dat het proces van loslaten goed wordt geregistreerd, omdat hier toch wel de nodige risico's aan verbonden zijn. Het is van belang om goed zicht te houden op de risico's en de veiligheid van de nieuwe weg die wordt ingeslagen. De commissie vraagt aandacht voor een sterke regie om te voorkomen dat het proces uit het spoor raakt.

Het organiseren van het proces in de regio vraagt de nodige aandacht. Hierbij merkt de commissie op dat de reconstructie- en gebiedscommissies in de afgelopen jaren bijzonder goed werk hebben verricht door met een integrale aanpak bij te dragen aan de verwezenlijking van gebiedsopgaven. Het is van belang dat ook in de nieuwe organisatiestructuur de maatschappelijke partners op een goede manier betrokken blijven. Daarnaast acht de commissie het van belang om ook de burgers, en vooral ook de nieuwe generatie, toegang te verlenen tot het proces. In veel gevallen heeft de nieuwe generatie stedelingen weinig binding met het platteland. Een hierop toegesneden communicatiestrategie acht de commissie belangrijk.

Verbinding in de regio, maar ook op het juiste schaalniveau, vraagt de nodige aandacht. Het is belangrijk dat het proces voldoende wordt ondersteund om het bottom-up proces in de regio mogelijk te maken. Het proces in de regio moet goed gefaciliteerd en ondersteund worden. Het is niet alleen van belang om de regie op het proces in organen en instanties vast te leggen, maar ook te denken aan de inzet van personen. In het verleden hebben de gebiedscoördinatoren, gebiedsmakelaars en streekmanagers een belangrijke rol in dit kader vervuld. Hier zijn goede ervaringen mee opgedaan. De commissie ziet ook in de toekomst een belangrijke rol voor deze opbouwwerkers nieuwe stijl: 'omgevingswerkers'.

Andere manier van werken en denken: cultuuromslag

De nieuwe manier van denken en werken, in de lijn van het koersdocument, vraagt het nodige van zowel provinciale als gemeentelijke ambtenaren. Er moet op diverse fronten een cultuuromslag plaatsvinden. Veel ambtenaren werken al jaren volgens een bepaald stamien en zullen op een andere manier moeten gaan denken en werken. Dat kost de nodige inspanningen en dat zal ook de nodige tijd vergen. Voorkomen moet worden dat creativiteit en inventiviteit van burgers en ondernemers gefrustreerd wordt doordat initiatieven op de oude manier worden benaderd. Hiertoe is een andere attitude van ambtenaren en veelal een andere organisatiestructuur nodig.

Moratorium op nieuwe belemmerende regelgeving

De commissie kan zich prima vinden in het uitgangspunt om -uitgaande van het gegeven van mondige en maatschappelijk betrokken burgers en ondernemers- als overheid minder strakke regels en normen te stellen. De commissie geeft u in overweging om tegelijkertijd met het vaststellen van dit koersdocument door Provinciale Staten een moratorium in te voeren om een halt toe te roepen aan extra belemmerende regels en normeringen voor burgers, ondernemers en organisaties.

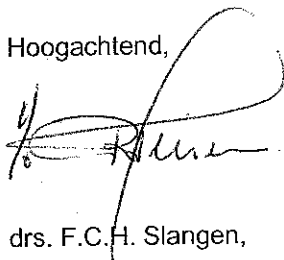
Overige aandachtspunten

- Er is nog veel onduidelijkheid over beschikbare provinciale middelen. Aangezien ook de financiële middelen van de gemeenten zeer beperkt zijn, is dit een afbreukrisico van de geschetste koers.
- Vindt er daadwerkelijk een vertaling van de koers plaats in een wijziging van de Verordening Ruimte en Structuurvisie Ruimte en wat is hierbij de planning?
- Het is belangrijk dat er nu ook echt ruimte gegeven wordt voor maatwerk en pilots.
- Het verdient aanbeveling om cultuurhistorie mee te nemen in de realisatie.

De commissie hoort graag uw reactie op haar advies

De commissie hoopt u met het bovenstaande advies van dienst te zijn en ziet uw reactie met belangstelling tegemoet. Graag vernemen wij spoedig uw reactie op ons advies.

Hoogachtend,

drs. F.C.H. Slangen,

Voorzitter van de Provinciale Omgevingscommissie Noord-Brabant.